

DIPLOMADOLGOZAT

Bakos Tamara

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Károly Róbert Campus
Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Vállalkozásfejlesztés mesterképzési szak

**Pénzügyi kultúra vizsgálata és a bevételek tervezése kis- és
középvállalkozások valamint költségvetési szervek tekintetében**

Belső konzulens: Dr. Tóth Eszter Ilona
Egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Befektetési, Pénzügyi és
Számviteli Tanszék

Készítette: Bakos Tamara

Gyöngyös

2024

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	2
2. CÉLKITŰZÉSEK HIPOTÉZISEK.....	4
3. SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE	5
3.1. Pénzügyi kultúra fogalma és elemei	5
3.2. A pénzügyi kultúra szerepe és jelentősége.....	9
3.3. Gazdasági szektor szereplői I. – Költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek 12	
3.4. Gazdasági szektor szereplői II. – Kis és középvállalkozások	15
4. ALKALMAZOTT MÓDSZEREK	25
5. EREDMÉNYEK ÉRTÉKELÉSE.....	27
6. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK.....	38
7. ÖSSZEFOGLALÁS.....	42
8. IRODALOMJEGYZÉK.....	44
9. ÁBRÁK, TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	47

1. BEVEZETÉS

A diplomadolgozat a pénzügyi kultúra és pénzügyi tervezés témakörének vizsgálatát tűzte ki célul. A pénzügyi kultúra kérdéskörének vizsgálata több évre visszatekintve kedvelt kutatási témának számít, viszont a világban, így a gazdaságban is bekövetkező, egyre gyorsabb változások, a kialakult válságok hatásainak következményeként a téma mára sem veszített népszerűségéből.

Dolgozatom témája, a pénzügyi kultúra elemeinek kutatása, ezek hatása a pénzügyi tervezés mechanizmusára, vállalkozói szektor, elsősorban mikro,- kis- és középvállalkozások (továbbiakban: KKV) és államháztartási, költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek tekintetében.

A pénzügyi kultúra milyensége, szintje, egy adott szervezet, vállalkozás életében hatással van pénzügyi döntéseire, a bevételek alakulására és ebből következően gazdasági növekedésére. Mindezek vizsgálatát szakirodalmak és interjúk alapján összegezi a jelen dolgozat, azonban nem célja a terület teljes lefedése.

Életünk során folyamatosan döntéseket hozunk, akár a magánéletben, akár az üzleti életben. Ezen döntések közül a pénzügyekkel kapcsolatos döntések talán a leginkább meghatározók. Ahhoz, hogy ezek a pénzügyi döntések kellő képpen megalapozottak és megfelelőek legyenek információkra, ismeretekre, a gazdasági összefüggések megértésére van szükség.

A témaválasztás és a téma vizsgálatának időszerűsége több szempontból is indokolható.

Elsőként a jelenlegi munkahelyemen betöltött pozícióból adódóan a feladataim körébe tartozik az éves költségvetés tervezésben, bevételtervezésben, való aktív részvétel, így pénzügyi kérdésekben a felelősségteljes döntések meghozatala nem ismeretlen számomra. Az államháztartás területén, közfeladatokat ellátó szervezetnél, a Nógrád Vármegyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság költségvetési osztályán dolgozom, pénzügyi főelőadó munkakörben.

Ebből adódóan kellő szakmai rálátással rendelkezem a költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezet pénzügyi tervezésének folyamatára. Másodsorban az egyetemen végzett tanulmányaim során a vállalkozások pénzügyi és számviteli feladatait, növekedési lehetőséget, tervezési módszereit ismerhettem meg.

Ezért fogalmazódott meg bennem, hogy diplomadolgozatom témájának a szervezetek pénzügyi kultúrájának, a bevételek tervezésének bemutatását, vizsgálatát választom. A téma további időszerűségét a jelenlegi gazdasági helyzet, a nemzetközi politikai viszonyok, a digitalizáció egyre nagyobb térhódítása, a korábbi évek - gazdaságra ható - negatív eseményei is megerősítik.

A 2007/2008-ban bekövetkezett világméretű pénzügyi válság felszínre hozta a kockázatok nem megfelelő kezeléséből adódó hibákat és gondokat, mikrogazdasági és makrogazdasági szinten egyaránt. A pénzügyi válság jelentősen és érzékenyen érintette a háztartásokat, a vállalatokat, a bankrendszert és az államot is egyaránt. Pénzügyi elemzők és szakemberek a 2015-ig tartó időszakot a „hét szűk esztendő” időszakának nevezték. A válság rávilágított a változtatások, a tudatos tervezés, a kockázatkezelés fontosságára. 2015 után megkezdődött a gazdaság stabilizálódása, csökkent az infláció, a munkanélküliségi ráta, javultak a gazdasági mutatók. Úgy tűnt elindult a „hét bő esztendő” korszaka. De valójában csak úgy tűnt, hiszen 2020-ban kitört a világméretű, Covid19-járvány, amely ismételten alapjaiban ingatta meg a gazdasági szektor valamennyi szereplőjét. A helyzetet tovább fokozta a 2022-ben kitört orosz-ukrán háború, mely napjainkig tart. A válságok után szükségszerűen bekövetkezett változások tudatosságot, optimális elhatározottságot, felkészültséget igényelnek meg a gazdasági szektor valamennyi szereplőjétől. E gondolat elvezet a dolgozat központi vezérfonalához, vagyis a megfelelő szintű pénzügyi kultúra szükségességéhez, ezen túlmenően a pénzügyi tudatosság, pénzügyi bevételek tervezéséhez, tervezhetőségéhez. A dolgozat célja a témához kapcsolható olyan kérdések megválaszolása, mint például: Mit értünk pénzügyi kultúra alatt? Milyen elemek, komponensek alkotják a pénzügyi kultúrát? Milyen szerepe és hatása van a pénzügyi kultúrának egy adott nemzetgazdaság életében? Fontos a pénzügyi kultúra folyamatos fejlesztése? Miért fontos a tudatos pénzügyi tervezése? Van lényegi különbség az államháztartási szervezetek és KKV-k költségvetési tervezése között? Milyen módszerek alapján tervez az állami szektor és a KKV szektor? Tervez-e a KKV szektor egyáltalán? Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre keresem a választ a dolgozatomban.

2. CÉLKITŰZÉSEK HIPOTÉZISEK

Célkitűzéseim megfogalmazása:

- Feltárni a pénzügyi kultúra létét, szerepét a hazai kis- és középvállalatok valamint az államháztartási szervezetek életében. A nem megfelelően átgondolt, - gyakran csak *ad hoc - szerűen* - megfogalmazott és alkalmazott vállalati pénzügyi tervezés vizsgálata és annak következménye.
- A pénzügyi kultúra elemeinek vizsgálata és hatása a gazdasági élet szereplőire a témában megjelent szakirodalom alapján.
- Az üzleti, szervezeti környezetet vizsgálata és annak hatása vállalati, szervezeti pénzügyi kultúra alakulására.

A szakirodalom áttekintését követően a hipotéziseimet, a célkitűzésekkel szoros összefüggésben fogalmaztam meg.

- HP.1. A gazdasági szektorban való elhelyezkedés hatással van a vállalatok, szervezetek pénzügyi kultúrájának szintjére.
(* gazdasági szektor: vállalkozás, államháztartás)
- HP 2. A vállalat, szervezet mérete hatással van a pénzügyi kultúra minőségére.
- HP.3. A nem megfelelően átgondolt pénzügyi döntések – a tervezés hiánya – negatív hatással van a pénzügyi kultúra szintjére.
- HP.4. A szekunder kutatások eredményei ismeretében, úgy ítélem meg, hogy az üzleti környezet, - amelyben az adott vállalkozás szervezet működik, - valamint az üzleti környezetbe vetett bizalom befolyásolja a pénzügyi kultúra milyenségét.

3. SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

Ebben a fejezetben a témával kapcsolatos szakirodalom feldolgozására kerül sor. A források áttekintése alapján az előzmények és szakmai összefüggések bemutatására törekszem. A felhasznált szakirodalom áttekintését a pénzügyi kultúrával kapcsolatosan megjelent szakirodalom bemutatásával kezdem, majd a pénzügyi kultúra és bevételtervezés vonatkozásában az államháztartási szervezetekre vonatkozóan folytatom. Kitérek a jogszabályi háttér bemutatása, a költségvetési tervezés – ezen belül kiemelten a bevételek tervezése – folyamatára. Primer kutatásként interjúkat készítettem az államháztartási szektorban, költségvetési területen dolgozó, illetve dolgozott személyekkel. Szintén a témában már korábban megjelent szakirodalom felhasználásával, kutatások eredményeinek bemutatásával vizsgálom a KKV szektort. E terület alaposabb vizsgálatához is készítettem személyes interjút, amely a KKV-k pénzügyi kultúráját, a tervezés, bevételek tervezésének kérdéskörét hivatott jobban alátámasztani. A szekunder kutatás adatait az abból szerzett tapasztalatokat, a primer kutatásból származó eredményekkel összevetem, így alátámasztom vagy megcáfolom az általam megfogalmazott hipotéziseket.

3.1. Pénzügyi kultúra fogalma és elemei

A pénzügyi kultúra fogalmának meghatározása a fellelhető szakirodalom alapján igen változatos. Nincs egységes, mindenki által megfogalmazott és használt meghatározás. Kutatásom során többféle definícióval is találkoztam, melyek sok tekintetben hasonlóságot mutattak egymással. Általánosságban megfogalmazható, hogy a különböző meghatározások a pénzügyi kultúrát egyféle pénzügyi tudás, pénzügyi tudatossággént próbálják leírni. A teljesség igénye nélkül lássunk néhány megfogalmazást

A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (továbbiakban: PSZÁF) és a Magyar Nemzeti Bank között (továbbiakban: MNB) 2008-ban létrejött, - a pénzügyi kultúra fejlesztését szolgáló - együttműködésben a következő megfogalmazás olvasható. „ *A pénzügyi ismeretek és képességek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntésekhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit*” (MNB & PSZÁF, 2008)

A Practical Tool to Measure Financial Literacy egy 2012-ben készült rövid tanulmány, melyet Robin Henager, a School of Business, Whitworth Egyetem közgazdaságtudományi docense készített. Ebben a tanulmányban a pénzügyi kultúra definíciójként következő meghatározást találjuk: *„Annak mértéke, hogy az egyének képesek-e megszerezni, feldolgozni és megérteni az alapvető pénzügyi információkat és szolgáltatásokat, amelyek szükségesek a megfelelő pénzügyi döntések meghozatalához.”* (Henager, 2012)

Talán a legismertebb és leginkább elterjedt definíció, az Organisation for Economic Co-operation and Development (továbbiakban OECD) meghatározása: *„A pénzügyi kultúra a tudatosság, ismeretek, attitűdök és viselkedések azon kombinációja, amelyek szükségesek a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalához és az egyéni pénzügyi jólét eléréséhez”* (Atkinson & Messy, 2012 14.o.)

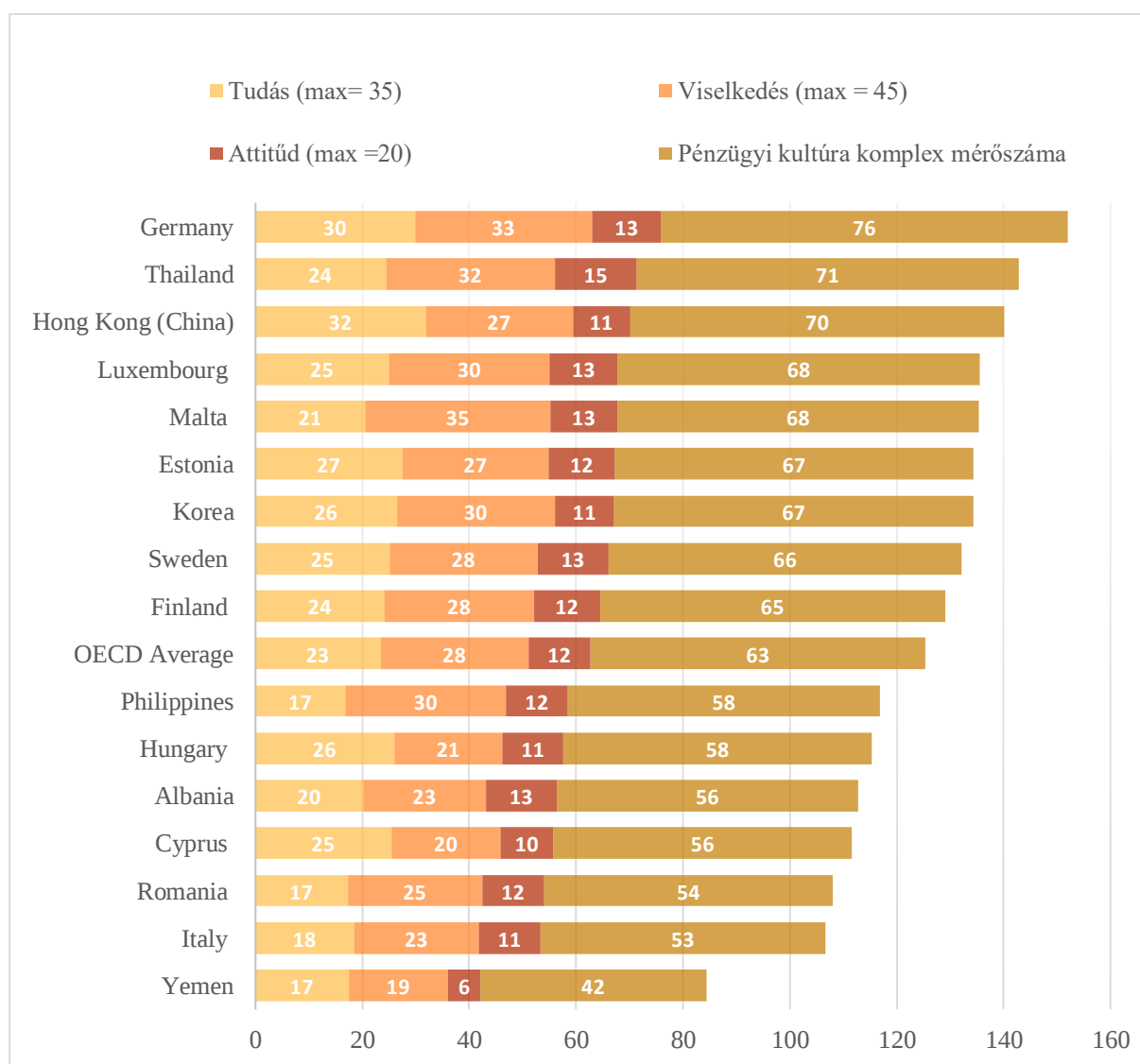
Az OECD által megfogalmazotthoz hasonlóan vélekedik Suganya, az indiai származású egyetemi docens is. Suganya és munkatársai megfogalmazásában a pénzügyi kultúra nem csak a tudás meglétét jelenti, hanem a képességeket is. A pénzügyi tudás önmagában még nem jelenti a pénzügyi kultúra meglétét. A tudás (ismeretek) és a képességek együttes kombinációját alkalmazzák az egyének a pénzügyi döntéseik meghozatalához. (Suganya, Sakthivelrani, & Durai, 2013)

A szakirodalom tanulmányozása során, a pénzügyi kultúra témakörét érintő irodalmakban találkozhatunk egy hazai megfogalmazással is, mely már nem csak az egyének pénzügyi kultúrájának definícióját fogalmazza meg, hanem a vállalkozásokra vetítve alkot fogalmat. *„A vállalati pénzügyi kultúra egyrészt azoknak a vállalaton belüli pénzügyi menedzsment eszköztárba tartozó ismereteknek és eszközöknek, másrészt a vállalaton kívüli, makrokörnyezeti pénzügyi változóknak a tudatos és vállalatspecifikus alkalmazása, amely a vállalat eredményességét, hatékonyságát és versenyképességét javítja”* (Tóth, 2020)

A fenti meghatározásokból megállapíthatók a következő kulcsszavak, melyek jellemzik a pénzügyi kultúrát: ismeretek, tudás, tudatosság, ismeretek feldolgozása, hasznosítása, megfelelő pénzügyi döntés. Fontos része még a pénzügyi kultúrának a viselkedés és attitűdök kategóriája. Ha már a pénzügyi kultúra fogalmának meghatározásánál az OECD definícióját említettem a legismertebb és leginkább elterjedt fogalommagyarázatnak, akkor tegyünk egy nemzetközi kitekintést az OECD által készített felmérés ismertetésével.

Az OECD elkészítette nemzetközi összehasonlító elemzését, ahol 2022-ben 39 ország, köztük Magyarország pénzügyi kultúrájának szintjét vizsgálta. A felmérésben, egy kidolgozott standard kérdőív segítségével három kategóriára bontva - pénzügyi ismeretek, (tudás), pénzügyi magatartás, (viselkedés), pénzügyi attitűd - vizsgálta az országok pénzügyi kultúráját. A kutatásban összesen 68.826 fő, (N =68.286) 18 - 79 év közötti felnőtt korosztály képviseltette magát. Maximálisan a tudásra 35 pont, a viselkedésre 45 pont és az attitűdre 20 pont volt adható. Összesen 100 pont érhető így el, és a kapott pontszám lesz a kitöltő pénzügyi kultúra indexe. (OECD, OECD/INFE, 2023)

1. ábra: Pénzügyi műveltségi pontszámok (100-ra normalizálva)
(Forrás: saját szerkesztés (OECD felmérés 2023 táblázat alapján))

Az 1. ábra adatait vizsgálva megállapítható, hogy Magyarország esetében az összetett pontszám (58), az OECD átlaga (63) alatt van, ahogyan a pénzügyi viselkedés (20) és a pénzügyi attitűd (11) pontszámai is. A pénzügyi tudás (26) pontszáma viszont meghaladta az OECD átlagát (23). Így, ebben a kategóriában a felmérésben résztvevő országok közül Magyarország, a 2023-as jelentés szerint az előkelőnek számító ötödik helyet szerezte meg. Csak Hong Kong, Németország, Észtország és Korea eredményei voltak jobbak. Ezt szemléltetik a 1. táblázat számadatai. (OECD, OECD/INFE, 2023)

1. táblázat: Pénzügyi tudás kategória pontszámai OECD/INFE 2023
(Forrás: saját szerkesztés (OECD felmérés 2023 táblázat alapján))

Országok	Pénzügyi tudás pontszámai (100-ra korrigálva)
1.Hong Kong	91 pont
2.Germany	85 pont
3.Estonia	78 pont
4.Korea	76 pont
5.Hungary	74 pont
OECD Average	67 pont

Az OECD ezt megelőzően, 2020-ban is végzett már ebben a témában felmérést (OECD, OECD/INFE, 2020). Az ott kapott eredményeket Magyarország tekintetében a 2. táblázat tartalmazza.

2. táblázat: Pénzügyi kultúra mérőszámai OECD/INFE 2020/2023
(Forrás: saját szerkesztés OECD felmérés 2020/2023 táblázat alapján)

Ország	Komplex pontszám	Pénzügyi tudás pontszámai	Pénzügyi viselkedés pontszámai	Pénzügyi attitűd pontszámai
2020				
Magyarország	58	23	22	13
OECD átlag	62	23	26	13
2023				
Magyarország	58	26	21	11
OECD átlag	63	23	28	12

A 2023-as jelentéssel összehasonlítva a komplex mérőszám változatlan.

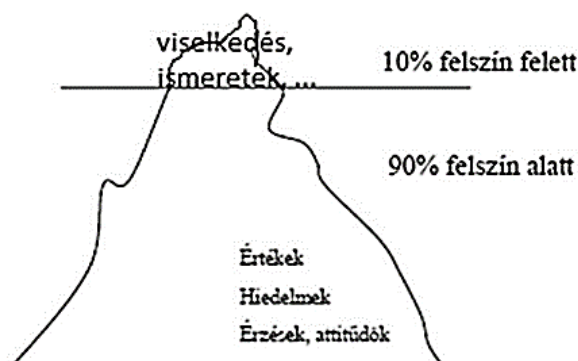
Ami lényegesen szembetűnő az a **pénzügyi viselkedés pontszáma**, ami a 2020-as felmérés szerint 22 pont volt jelentősen elmaradva az OECD átlag 26 pontjától. Az attitűd tekintetében a pontszám megegyezett az OECD átlaggal. A 2023-as összefoglaló szerint a **pénzügyi tudás** 26 pont lett, meghaladva ezzel az OECD átlagot (23). Ugyanakkor a másik két kategória pontszámai csökkentek a 2020-as adatokhoz képest, így továbbra is az OECD átlag alatt maradtak. A fenti adatok arra engednek következtetni, hogy csak önmagában a tudás és ismeretek fejlesztése nem elegendő a pénzügyi kultúra magasabb szintre való emeléséhez. Az OECD által elkészített pénzügyi kultúra kérdéskörét vizsgáló felmérések nemzetközi szinten a felnőtt lakosság (18 - 79 éves korosztály) körében készültek, tehát a lakosság pénzügyi kultúráját vizsgálták. Ennek ellenére fontos információkat tartalmaznak arra vonatkozóan, hogy a gazdasági életben aktívan résztvevők (akár vállalkozói szektor, akár az államháztartás területe) milyen pénzügyi kultúrával rendelkeznek.

3.2. A pénzügyi kultúra szerepe és jelentősége

A pénzügyi kultúra szerepének, jelentőségének és hatásának vizsgálata számos kutatót ihletett már meg, így ebben a témában jelentős számú magyar és nemzetközi vonatkozású szakirodalom, kutatási anyag, felmérés olvasható. A különböző szakirodalmak más és más nézőpontból vizsgálják a kérdést, de abban mindegyik egyet ért, hogy fontos szerepe van a pénzügyi kultúra minőségének, valamint abban is, hogy hatása van a vállalkozások, gazdasági szervezetek működésére, ezen túl pedig az adott nemzetgazdaság eredményeire is. A szakirodalmakban olvasható meghatározások legtöbbször a tudás és ismeretek oldaláról közelítik meg és vizsgálják a pénzügyi kultúrát, ám nem szabad a pénzügyi kultúrának fontos részét jelentő, attitűd vonalat sem figyelmen kívül hagyni. Ebből következően a téma több tudományágat is átfogó, ún. interdiszciplináris kutatást is igényelne (Vass, 2017). Az attitűd vizsgálatánál több tanulmány (Kovács & Mészáros, 2015) (Vass, 2017) is felhasználja Selfridge és Sokolik „jéghegy-modelljét” (Selfridge & Sokolik, 1975), amely a felszín alatt rejtőző pénzügyi attitűdöt - a pénzhez, a pénzügyekhez, pénzügyi intézményekhez való viszonyokat, viszonyulásokat - hivatott bemutatni.

2. ábra: Pénzügyi kultúra jéghegy modellje
(Forrás: Selfridge, Sokolik alapján 1975)

Jéghegy modell („Fecseg a felszín, hallgat a mély...”)

A 2. ábra jól szemlélteti, hogy a tudás, az ismeretek meglete, a viselkedés csupán a felszín a pénzügyi kultúra tekintetében. A felszín alatt elhelyezkedő attitűd, jelentős mértékben befolyásolja a pénzügyi kultúra milyenségét, hiszen ez határozhatja meg azt, hogy a megszerzett tudás, és ismeret milyen mértékben kerül alkalmazásra és gyakorlati felhasználásra. (Mészáros, 2017) Halász és munkatársai (1979) megállapították, hogy szociálpszichológiai értelemben az attitűd három összetevőre bontható. Kognitív, azaz megismerési, affektív, azaz érzelmi, valamint konatív azaz viselkedésre, szándékra vonatkozó összetevőkre. Az attitűd vizsgálatával kapcsolatosan Atkinson és munkatársai (1995) is a fent említetthez hasonló megállapítást fogalmaztak meg. (Atkinson, Atkinson, Smith, & Bem, 1995) Kutatások bizonyították, hogy a három összetevő együttesen alakítja a viszonyulásunkat egy adott dologhoz, így ha két tényező esetében változást generálunk, akkor a harmadik tényező is változni fog. Jó példa erre a reklámok által kiváltott hatás. A kognitív és affektív összetevőkre gyakorolt hatás következményeként változnak/ változhatnak a vásárlási szokásaink. (Halász, Hunadi, & Marton, 1979) Az attitűd – mint viszonyulás egy adott dologhoz - a pénzügyi kultúra meghatározó tényezője. Az attitűd fogalma egy másik fogalmat is generál, mégpedig a bizalom fogalmát. A bizalom egyaránt fontos a KKV-k és költségvetési szervek életében is. Covey és munkatársa a következőket fogalmazza meg a bizalomról: „A bizalom „kemény”. Valós. Számszerűsíthető. Mérhető. (...) hatással van az időre, a pénzre – de a minőségre és az értékre is” (Covey & Merrill, 2011)

A témában fellelhető szakirodalomból feltétlenül meg kell említeni Mészáros Aranka egyetemi docens „*Pénzügyi attitűdök és pénzügyi viselkedés* „című írását. (Mészáros, 2017).

A tanulmány tartalmaz egy rendkívül figyelemreméltó leírást, mégpedig az akkor még Szent István Egyetem Gödöllő (ma már MATE Szent István Campus) által kísérleti jelleggel meghirdetett C tantárgy tapasztalatait. A meghirdetett C tantárgy a „*Mindennapi pénzügyi magatartás pszichológiája*” címet kapta. A kurzus célja a pénzzel kapcsolatos hiedelmek, előítéletek, érzelmek, korábbi tapasztalatok megvitatása, önismeret a pénzügyek területén, tudatosítása annak, hogy fontos a tervezés a rövid - és hosszú távú célok eléréséhez egyaránt. (Mészáros, 2017)

A hazai szakirodalomban hiánypótló tanulmány a szintén Mészáros Aranka tollából megjelent (Mészáros 2015) kutatás bemutatása, mely a pénzügyi attitűdöket vizsgálta alkalmazottak és vállalkozók körében. A kutatási kérdőívet 174 résztvevő töltötte ki (N= 174). 41 fő vállalkozó és 131 fő alkalmazott. Korcsoportot tekintve a középkorú kitöltők voltak többségben, a nők és férfiak aránya megegyezett. Iskolai végzettség tekintetében minden kitöltő minimum középfokú végzettséggel rendelkezett, a felsőfokú és középfokú végzettséggel rendelkezők aránya közel azonos volt. A 36 kérdésből álló kérdőív az attitűd kognitív, affektív, és viselkedési dimenzióhoz kapcsolódó kérdéseket tartalmazott.

Eredmény tekintetében a kutatás megállapította, hogy a kontrollosság kérdésében a vállalkozókra a belső kontroll (saját maga irányítja a pénzügyeit) jellemzőbb, míg az alkalmazottakat a külső hatások befolyásolják jobban, így ők külső kontrollosoknak tekinthetők. Megtakarítások és kockázatok vállalásánál az alkalmazottak sokkal költekezőbbnek bizonyultak, a vállalkozókra pedig a kockázatvállalás jóval nagyobb mértékben volt jellemző.

Nyitottság (új utak vagy a hagyományos út választása) kérdésében a két kategória között nem volt eltérés, a megkérdezettek egyiket sem választották, egyiket sem érezték magukhoz közelinek. Itt a szerző megjegyzést is tesz arra vonatkozóan, hogy ennek a magyarázata további kutatást igényel a jövőre nézve. (Mészáros, 2015)

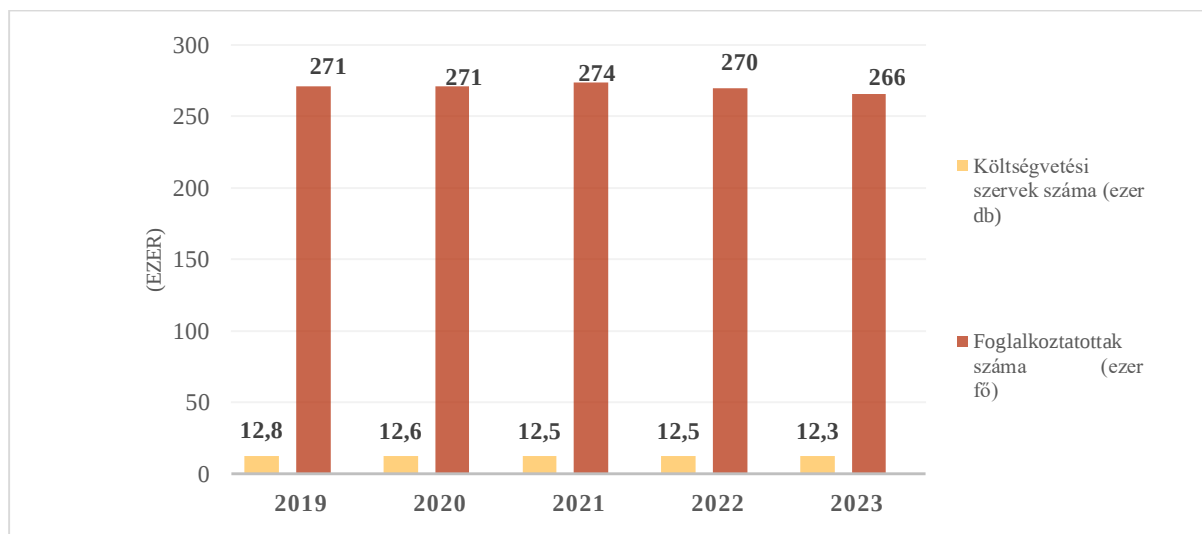
A pénzügyi kultúra témakörében Kovács – Terták tollából megjelent, angol nyelvű *Financial Literacy* című szakkönyv jellegű irodalom (Kovács & Terták, 2016) átfogóan tárgyalja a kérdéskört. Olvasmányos és érthető módon járja körül a témát, szakítva az eddigi hagyományokkal, melyek elsősorban a fő hangsúlyt a kérdőíves felmérések eredményeire helyezték. Természetesen a szerzőpáros nem hagyta figyelmen kívül a korábban elkészült és megjelent felmérések eredményeit.

Írásukban a pénzügyi kultúra szerteágazó területének összefüggéseit, átfogó, tudományos bemutatását tűzték ki célul. Találón megfogalmazva a könyv alcímét: „*Panacea or placebo? A Central European Perspective*” (Kovács & Terták, 2016)

3.3. Gazdasági szektor szereplői I. – Költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek

A költségvetési szervek működéséről, tevékenységéről, a költségvetési gazdálkodásról jogszabályi háttér rendelkezik. Az első, amit meg kell említeni Magyarország Alaptörvénye 2011. április 25.(továbbiakban Alaptörvény). Továbbá a költségvetés tervezésének menetét és szabályait az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (továbbiakban: Áht.) és annak végrehajtási rendelete 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet (továbbiakban: Ávr.) tartalmazza. A jogi szabályozás ténye a továbbiakban fontos tényezőként jelentkezik a pénzügyi kultúra, a költségvetési gazdálkodás, a bevételtervezés vizsgálatánál. A folyamatokat minden esetben törvény, vagy rendelet szabályozza. A költségvetési szerv fogalmát az Áht. határozza meg. „*A költségvetési szerv jogszabályban vagy alapító okiratban meghatározott közfeladat ellátására létrejött jogi személy.*” (Áht.7.§ 1 bekezdés). A költségvetési szerv a közfeladatok ellátását nem haszonszerzés céljából végzi. Úgy is fogalmazhatunk, hogy nem profitorientált szervezet, a közfeladatát alaptevékenységként látja el és a közfeladat-ellátás követelményeit és feltételeit jogszabályok határozzák meg. Közfeladatát az alapító okiratban meghatározott illetékességi területén és működési körben végzi, elsősorban költségvetési forrásokból gazdálkodik. A költségvetési forrásból való gazdálkodás azonban nem mentesíti a költségvetési szervezeteket a felelősség alól, hiszen az elsődleges feladat a nemzeti vagyon védelme, az azzal való gondos és felelősségteljes gazdálkodás. Ebből adódóan az államháztartás alrendszerében tevékenykedő szervezetek gazdasági súlya makrogazdasági szinten igen jelentős. (Nagy, 2014) A 3. ábra szemlélteti a magyarországi költségvetési szervek és foglalkoztatottak számát, 2014 és 2023 közötti időszakban.

3. ábra: Költségvetési szervek és alkalmazottak száma Magyarországon (2014-2023)
(Forrás: saját szerkesztés KSH adattáblák alapján)

A költségvetési és a költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek száma 2014 – 2023 között szinte azonos, ugyan ez mondható el az alkalmazásban állók számáról is. Már említésre került, hogy a költségvetési szervek működését, gazdálkodási folyamatait törvények és rendeletek szabályozzák. A költségvetési tervezés és a bevételtervezés esetén is ugyan ez az elv érvényesül. A költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek tekintetében a központi költségvetésről szóló törvény az alapja a bevételek és kiadások tervezésének.

A tervezés során kizárólag az adott közfeladat ellátásához indokoltan szüksége bevételek és természetesen kiadások tervezhetők. Időtávot tekintve éves tervezés, ahol a költségvetési év megegyezik a naptári évvel. A bevételek csoportosítását a 4. táblázat tartalmazza.

3. táblázat: Költségvetési rend szerinti gazdálkodás - bevételek csoportosítása

Forrás: saját szerkesztés, forrás felhasználásával (Csepreginé, Marsó, Szablics, & Dr. Török)

Bevételek		Megjegyzés
Működési bevételek	Felhalmozási bevételek	Tervezett Nem tervezett
Működési célú támogatások. Államháztartáson belülről működési célból kapott támogatások	Felhalmozási célú támogatások. Államháztartáson belülről, felhalmozási célból kapott támogatások.	Jellemzően nem tervezett
Közhatalmi bevételek. adók, illetékek, bírságok, járulékok,	Felhalmozási bevételek. Immat. javak, tárgyi eszközök értékesítésekor kapott ellenértékek	A közhatalmi bevétel tervezett, a felhalmozási bevétel nem tervezett
Működési bevételek. készletek, szolgáltatások értékesítésekor kapott ellenérték, kapott kamatok	Felhalmozási célú, átvett pénzeszközök.	A működési bevételek tervezett, a felhalmozási célú pénzeszközök nem tervezett
Működési célú átvett pénzeszközök		Nem tervezett

A 3. táblázat a költségvetési alrendszer szervezeteinek bevételit tartalmazza, megbontva, működési és felhalmozási bevételekre, valamint elemi költségvetési szinten *tervezett* és *nem tervezett* megjelöléssel. A táblázat első sorában szereplő, működési célú és felhalmozási célú támogatások valójában a központi költségvetés keretösszegéből, az adott intézmény tekintetében meghatározott finanszírozott „*bevételek*”. Ezért is szerepel a megjegyzés oszlopban a „*jellemzően nem tervezett*” megnevezés.

A működési bevételek időarányosan, - minden hónap 20-ig - még a felhalmozási bevételek teljesítményarányosan kerülnek kiutalásra az adott szervezet számlájára. A költségvetési szervek nettó finanszírozás keretében jutnak a támogatási bevételekhez. Ez azt jelenti, hogy a folyósítást követően a közterhek levonásra kerülnek, így biztosítható az adóterhek feltétlen befizetése.

A költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek számlavezetője és kezelője a Magyar Államkincstár (továbbiakban MÁK), mely a központi alrendszerek „bankjaként” működik. A finanszírozások (finanszírozott bevételek) a MÁK-nál vezetett számlán kerülnek jóváírásra. A költségvetési bevételeket a globális fedezeti elv értelmében a költségvetési kiadások finanszírozására kell fordítani, a költségvetési törvényben meghatározottak szerint.

A bevételek tervezésének a menete – mint az államháztartási szervezeteknél gyakorlatilag minden nemű gazdasági folyamat – törvényileg szabályozott, szigorúan ellenőrzött formában, meghatározott határidő betartásával történik. A költségvetési szervek jogszabályban meghatározott és jóváhagyott költségvetés alapján gazdálkodnak, elemi költségvetést készítenek, ami a gazdálkodásuk alapját képezi. Az elemi költségvetés valójában az a dokumentum, ahol az adott költségvetési szerv a költségvetési törvényben elfogadott összeget részletesebben alábontja. Az adott költségvetési szerv maga készíti el az alábontott adatokat tartalmazó elemi költségvetést, majd megküldi a középírányító szervnek jóváhagyásra. Az adatok minden esetben a MÁK által működtetett KGR K11 adatszolgáltató rendszeren kerül továbbításra valamint itt is kerül jóváhagyásra. Határidő a tárgyévet megelőző év november 30. (Bakos, 2019), (Csepreginé G. A., Marsó, Szablics, & Török, 2018)

3.4. Gazdasági szektor szereplői II. – Kis és középvállalkozások

A mikro-, kis- és középvállalkozások (továbbiakban KKV) fontos szerepet töltenek be egy nemzetgazdaság életében. Fontos, hogy a szektor versenyképessége, gazdasági stabilitása, növekedése milyen eredményeket tud felmutatni. A KKV-k minősítését a 2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról (továbbiakban KKV törvény) határozza meg. (2004. évi XXXIV. törvény,)

4. táblázat: Mikro-, kis- és középvállalkozások besorolása

(Forrás: saját szerkesztés, 2004. évi XXXIV. törvény felhasználásával)

KKV besorolása	Létszám (fő)	és	Éves nettó árbevétel (euró)	vagy	Mérlegfőösszeg (euró)
Közép-vállalkozás	< 250	és	$\leq 50\,000\,000$	vagy	$\leq 43\,000\,000$
Kisvállalkozás	< 50	és	$\leq 10\,000\,000$	vagy	$\leq 10\,000\,000$
Mikrovállalkozás	< 10	és	$\leq 2\,000\,000$	vagy	$\leq 2\,000\,000$

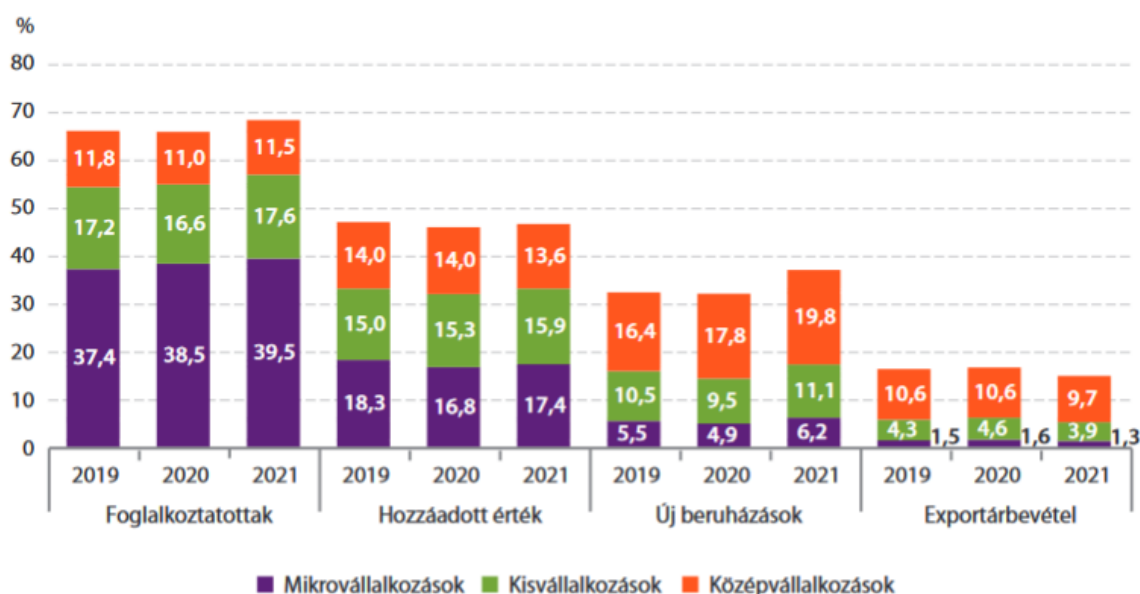
A 4. táblázat a KKV-k törvény szerinti méretbesorolását tartalmazza. A dolgozatom további részében, a KKV-k pénzügyi kultúrájának elemzése során a fenti táblázat méretkategóriái az irányadók.

5. táblázat: Kis és középvállalkozások és foglalkoztatottak száma Magyarországon
(Forrás: saját szerkesztés KSH összefoglaló táblák (STADAT))

KKV-k száma Magyarországon 2019 - 2022 (db)					Foglalkoztatottak száma (ezer fő)			
kategória	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
1-9 fős mikrovállalkozások	723 209	749 645	861 526	891 985	1 172	1 180	1 316	1 355
Kisvállalkozások	32 914	31 372	34 214	35 149	528	498	534	552
Középvállalkozások	5 282	4 889	5 400	5 617	369	338	357	364
Összesen	761 405	785 906	901 140	981 215	2 069	2 016	2 207	2 271

Az 5. táblázat adataiból megállapítható, hogy 2019 és 2022 között a kkv-k és az általuk foglalkoztatottak száma egyaránt növekedett. A kisvállalkozói szektor további, számadatok szerinti vizsgálatát, a KSH adattáblák és az évente megjelenő KSH összefoglaló segítségével mutatom be.

4. ábra: KKV- k részesedése a főbb mutatók alapján 2019 -2021
(Forrás: átvett ábra, Magyarország 2022, KSH kiadványa)

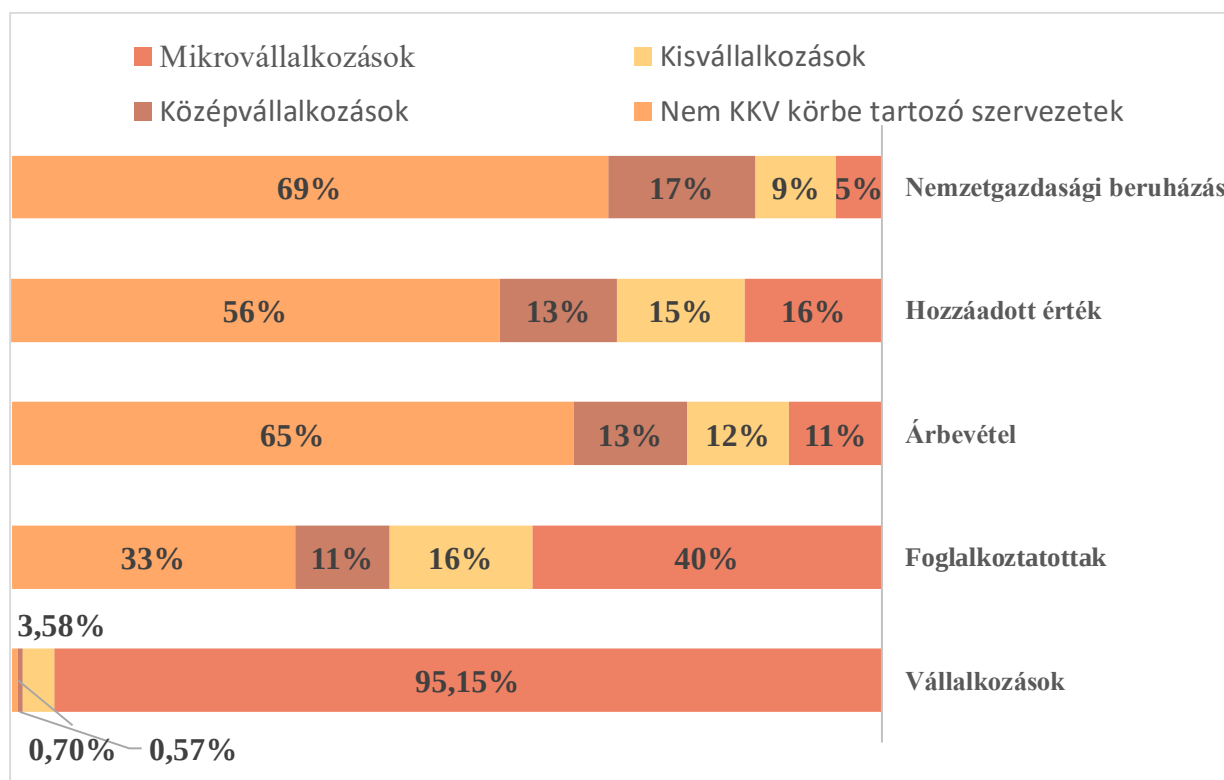
A 4. ábrán a KKV-k nemzetgazdasági szempontból jelentős mutatói szerepelnek 2019 és 2021 közötti időszakban. A KKV-k, munkaerőpiaci szerepvállalása igen jelentős. A vizsgált három év tekintetében több mint 50 %. A hazai gazdasághoz hozzáadott érték esetében az érték szintén 50 % körül mozog, és a beruházások esetében is 30% illetve 2021-ben már közel 40 % a teljesítmény, ami ha a KKV-k méretét is figyelembe vesszük igen jelentős eredmény.

A felhasznált adatok a KSH által készített *Magyarország 2022* című kiadványban nyilvánosan elérhetők. (Központ Statisztikai Hivatal, 2023)

Az 5. ábra a 2022-es évre vonatkozó főbb mutatókat tartalmazza a KKV-k esetben, amelyből megállapítható, hogy az előzőleg bemutatott három év mutatóit összefoglaló adatokhoz képest az arányok nem változtak, az adatok ugyan azt a nagyságrendet képviselik.

5. ábra: KKV és nem KKV körbe tartozó szervezetek mutatóinak százalékos megoszlása (2022)

(Forrás: saját szerkesztés KSH adattáblák alapján)

A 2022-es adatokat tekintve a következő megállapítást tehetjük: a hazai vállalkozások 99%-át a kkv-k alkotják. A foglalkoztatottak több mint 60 százaléka a kkv szektorban dolgozik. Az árbevétel közel 40, még a hozzáadott érték több mint 40 százaléka a kkv szektorhoz köthető. Ha a fenti adatokat figyelembe vesszük, akkor egyértelműen megállapítható, hogy a KKV szektor, jelentős gazdasági súllyal bír. A pénzügyileg tudatos KKV-k hozzájárulnak egy adott gazdaság növekedéséhez, így pénzügyi kultúrájuk milyensége és annak fejlesztése nemzetgazdasági szempontból rendkívül jelentős.

A KKV-k száma, az átaluk foglalkoztatott munkavállalók, a jellemző gazdasági mutatók ismertetése után, a témában megjelent hazai és nemzetközi szakirodalmakat tekintem át, melyek eredményei segítik a KKV-k pénzügyi kultúrájának bemutatását, valamint annak átfogóbb és jobb megismerését.

A pénzügyekkel való gazdálkodás nem megfelelő módja, a pénzügyi kimutatások és a KKV-k által vezetett nyilvántartások színvonalának kifogásolhatósága, a hiányos és nem tudatos pénzügyi tervezés a legtöbb kisvállalkozásnál jelentős problémát okoz. (Asenge, Anyebe, & Nomhwange, 2016)

Asenge és munkatársai megállapították azt is, hogy a vállalkozások vezetőinek a feladatellátása egy cégen belül igen sokrétű és összetett, mely feladatok jelentős része szoros összefüggésben van a pénzügyekkel. Ebből következően feltétlenül szükségesnek tartják a megfelelő szintű pénzügyi kultúra meglétét.

Eniola és szerzőtársa jelentős tényként fogalmazta meg a kisvállaltok esetében azt, hogy jellemző gyakorisággal hiányzik, a megfelelő pénzügyi stratégia és sokszor a vállalkozás vezetőjének illetve az egyéb humán állományának a megfelelő szakmai képzettsége is. (Eniola & Entebang, 2017)

A 20. századtól a gazdaság egyre gyorsabb ütemben fejlődik, és nincs ez máshogyan a pénzügyeket, pénzügyi tervezést befolyásoló hatásokkal sem. Így például megemlíthetők a különböző pénzügyi innovációk, a digitalizáció térhódítása, a pénzügyvilágban megjelent Fin Tech megoldás, mely a pénzügyi szolgáltatások újfajta technológiáját jelenti

A fent felsoroltak mind, egytől egyig hatással vannak és lesznek is a vállalkozások, és ezen belül természetesen a KKV-k pénzügyi kultúrájára. (Csiszárík-Kocsir, 2019)

A témában több magyarországi kutatás is készült így például a Budapesti Gazdasági Egyetem (továbbiakban BGE) által 2017-ben készített kérdőíves adatfelvétel, (Kása, Radics, & Csákiné, 2017) valamint a Budapesti Corvinus Egyetem (továbbiakban Corvinus) Szociológiai és Társadalompolitikai Intézetének szintén 2017-es kutatása, melyet a Győri - Czakó szerzőpáros is felhasznált, a KKV-k pénzügyi kultúrájának bemutatásához. (Győri & Czakó, 2018)

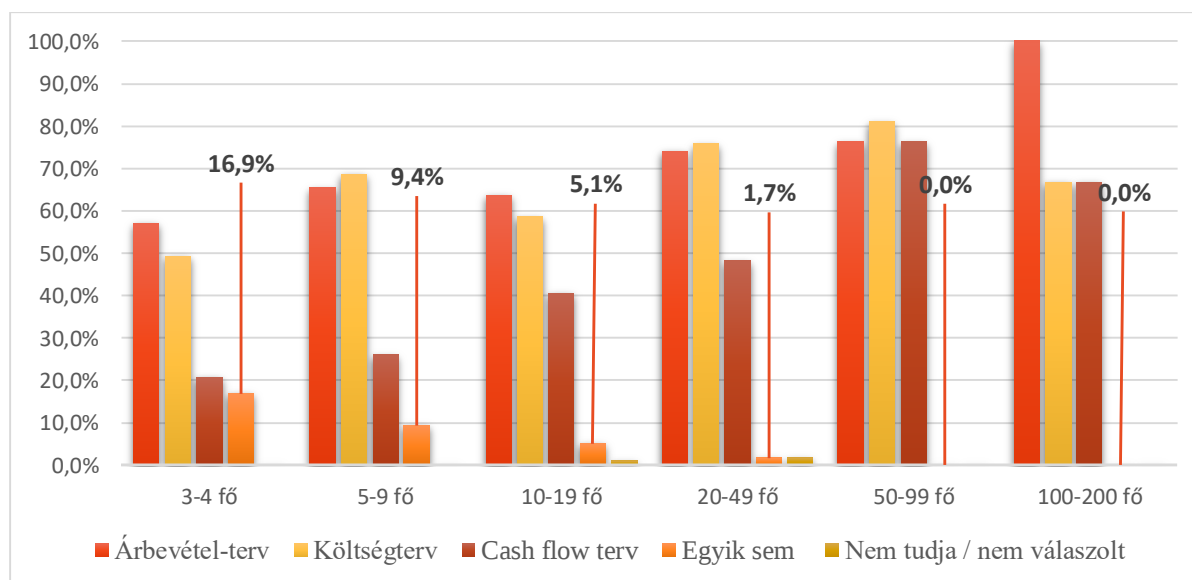
A BGE által készített felmérésnek a célja elsősorban a magyarországi családi vállalkozások feltérképezése volt, de tartalmazott több olyan kérdéscsoportot is, amely jelen dolgozatom témájához, a pénzügyi kultúra vizsgálatához, a pénzügyi tervezéshez szorosan illeszkedik.

A kutatás mintaelemszáma 385, a sokaság mérete pedig 50.604 volt. Így, az elemzések vonatkozásában ez tekinthető sokaságnak.

A kutatás eredményei megállapították, hogy a pénzügyi tervezés különböző elemeit a KKV-k eltérő mértékben alkalmazzák. Árbevétel tervet, és költségtervet több mint 60% készít, cash flow tervet viszont csak a vizsgált vállalkozások harmada alkalmaz. A vizsgálat eredményéből az is megállapítható volt, hogy a KKV-k nyolc százaléka (3-9 fő kategóriában) egyáltalán nem alkalmaz semmilyen pénzügyi tervezést. A BGE felmérés adataiból az is kijelenthető, hogy a pénzügyi tervezés különböző elemeit a vállalkozások mérettől függően eltérő arányban alkalmazzák.

A 6. ábra a KKV-k létszámkategóriája alapján mutatja a pénzügyi tervek készítésének százalékos megoszlását.

6. ábra: Pénzügyi tervezés elemeinek alkalmazása KKV-k esetében
(Forrás: saját szerkesztés BGE kutatás 2017, adatainak felhasználásával)

Az 6. ábra jól szemlélteti, hogy 3-9 főt foglalkoztató vállalkozások esetén jelenik meg válaszként, hogy egyáltalán nem készít semmilyen pénzügyi tervet, ezek esetében beszélhetünk a legalacsonyabb szintű pénzügyi tervezésről.

A felmérés azt is vizsgálta, hogy a KKV-k a kutatásban felsorolt pénzügyi tervezés elemei közül hányféle elem alkalmazását preferálták. A felsorolt pénzügyi tervezés elemszáma 11 db volt. Az eredmény szerint a 3-4 főt alkalmazó vállalkozások a 11 elemből átlagosan 3, az 50 fő feletti foglalkoztatotti létszámú KKV-k ennek több mint a dupláját alkalmazzák.

A kérdőív a pénzügyi célok fontosságát vizsgálva megállapította, hogy a felmérésben résztvevő vállalkozások tekintetében a legfontosabb pénzügyi cél a fizetőképesség fenntartása, működési pénzügyi jövedelem növekedése, valamint a jövedelmezőség javítása volt. A legkevésbé fontosnak a kedvező árfolyamok elérését, eladósodás csökkentését, valamint a piaci részesedés növelését tartották. (Kása, Radics, & Csákiné, 2017)

Győri – Czakó szerzőpáros által készített tanulmány is (Győri & Czakó, 2018) felhasználta a 2017-ben végzett Corvinus felmérést, melyet saját kutatási adataival, és eredményeivel egészített ki.

A szerzőpáros 804 db KKV pénzügyi kultúráját a következő mutatók segítségével vizsgálta: pénzügyi termékek, banki szolgáltatások igénybevétele, pénzügyi előrelátás, pénzügyi döntések meghozatala. Felmérték a vállalkozások hitelekkel, online banki szolgáltatásokkal és a megtakarításokkal kapcsolatos ismereteiket, gyakorlati alkalmazásukat.

Az eredményeket tekintve megállapítható volt, hogy az internetes banki alapszolgáltatásokat a vállalkozások több mint 90%-a használja, valamilyen hiteltermékkel közel 70% rendelkezik. A tanulmány kiemeli a hitelekkel kapcsolatosan azt, hogy a 2006-os időszak adataihoz képest 2017-ben a KKV-k hitelekkel kapcsolatos ismerete és tudása szélesebb körű volt, ugyanakkor az is bizonyítást nyert, mely szerint a működés finanszírozásához 2017-ben jóval kevesebben akartak a hitelfelvétellel élni, mint a tíz évvel előtti időszakban.

Megtakarítások tekintetében a vállalkozások a 2017-es felmérés válaszai alapján a lekötött forintbetétet (33%) valamint a készpénz/lekötetlen forintbetét (40%) megtakarítási formákat részesítették előnyben.

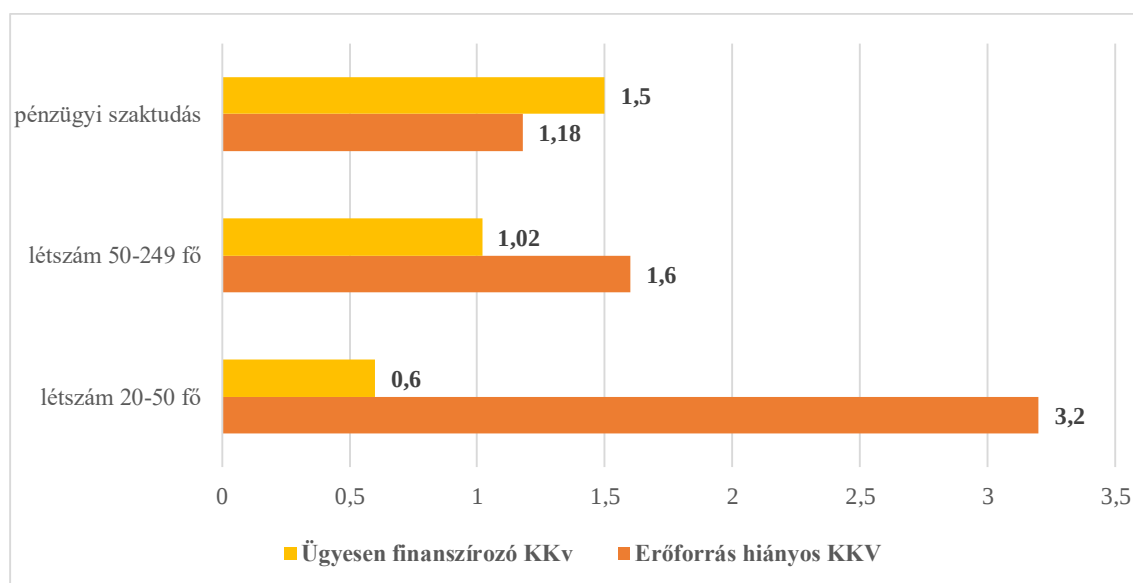
További fontos kérdéskör vizsgálata is megjelenik a felmérésben, mégpedig a fizetőképesség illetve fizetési hajlandóság elemzése, a késedelmes fizetés, mely a pénzügyi kultúrának elengedhetetlen részét képezi. A késedelmes számalakiegyenlítés esetében megállapítható volt, hogy a vállalkozások közel 70%-a (N = 563) jelentős késéssel kapja meg a pénzét, és a vállalkozások csupán harmada (N = 241) jelezte, hogy nála a késedelmes fizetés soha nem fordul elő. A Győri – Czakó félé tanulmány. pénzügyimogatartás – mutatók szerint, a kutatásban résztvevő vállalkozásokat klaszterelemzés segítségével három csoportba sorolta. Takarékos (tradicionális) (42,5%), erőforrás-hiányos, (35,5%) és ügyesen finanszírozó (22%) kategóriákat megalkotva, ezt a klaszterezést mutatja összefoglalóan a 6. táblázat.

6. táblázat: KKV-k csoportosítása pénzügyikultúra - mutatók alapján
(Forrás: saját szerkesztés Győri – Czakó tanulmány felhasználásával 2018)

Pénzügyi kultúra mutatók	Tradicionális, takarékos KKV (42, 5%)	Erőforrás-hiányos KKV (35,5%)	Ügyesen finanszírozó KKV (22%)
Online bankolás, korszerű banki szolgáltatások alkalmazásának gyakorisága	alacsony	legalacsonyabb	legmagasabb
Megtakarítások előfordulása	legmagasabb	legalacsonyabb	közepes
Hiteltermékek igénybevétele	legalacsonyabb	közepes	legmagasabb
Késedelmes(partnerek részéről) számlakiegyenlítés előfordulása	legalacsonyabb	közepes	legmagasabb

A legnagyobb csoportot viszonyítási alapnak véve, (tradicionális, 42,5%) vizsgálta tovább a tanulmány, hogy a vállalt mérete, valamint a pénzügyi szaktudás alapján milyen eséllyel kerülnek be a KKV-k az erőforrás-hiányos, valamint az ügyesen finanszírozó csoportba. Az eredményét a 7. ábra szemlélteti.

7. ábra: A pénzügyi kultúrát befolyásoló tudás és vállalati méret esélyhányados alapján
(Forrás: saját szerkesztés, felhasznált szakirodalom alapján (Győri & Czakó, 2018))

*viszonyítási alap: tradicionális (takarékos KKV-k)

A 7. ábra számaiból megállapítható, hogy az **Erőforrás- hiányos** csoportba tartozás esélyét a vállalkozás mérete megnöveli. 20-50 fő esetén több mint háromszorosra, 50-249 fő foglalkoztatotti létszámnál 1,6 – szer nagyobb az esély, mint a viszonyítási alapként szolgáló tradicionális KKV-k esetében, akik átlagosan 10 fő foglalkoztatotti létszámmal rendelkeznek.

A pénzügyi tudás esetében azt láthatjuk a 8. ábra adataiból, hogy az **Ügyesen finanszírozók** csoportjába való bekerülés esélye a viszonyított csoporthoz képest, 1,5- szer nagyobb.

A KKV-k sérülékenységét, a pénzügyi kultúrára ható külső tényezőket, a gazdasági, társadalmi és szabályozási intézkedések hatásait is figyelembe kell venni, amennyiben a pénzügyi kultúra milyenségét, illetve jelenlétét szeretnék vizsgálni. Győri Ágnes tanulmányában (Győri, 2018) vizsgálta a KKV-k külső környezeti hatásait, melyek negatív befolyással lehetnek a pénzügyi kultúrára.

Az eredményeket a 7. táblázat foglalja össze.

7. táblázat: A pénzügyi kultúra negatív külső környezeti tényezői, fontossági sorrendben.
(Forrás: saját szerkesztés, felhasznált szakirodalom alapján). (Győri, 2018))

Sorrend	A pénzügyi kultúrát negatívan befolyásoló külső környezeti tényezők sorrendje
1	Költségtényezők (magas adóterhek, járulékok, közüzemi és bérleti díjak)
2	Munkaerővel kapcsolatos nehézségek(nem megfelelő szakmai képzettsége, a munkaerő toborzás problémái, a munkavállalók gyors cserélődése)
3	Erős piaci verseny, törvényi szabályozások gyors változása, pénzügyi erőforrásokhoz való hozzájutás nehézsége
4	Adminisztratív bürokrácia
5	Állam illetve helyi önkormányzatok nem megfelelő működése,(visszaélések, megvesztegetések)

**(Az utolsó tényezőhöz szeretném megjegyezni és kihangsúlyozni, hogy a felhasznált szakirodalom 2018-ban készült!)*

A tanulmány megfogalmazza azt is, hogy amennyiben a KKV-k tulajdonosai, illetve a pénzügyekkel foglalkozó munkatársak nem hivatalos és nem rendszeres képzési keretek között sajátították el a pénzügyi ismereteket, az növeli a vállalkozások gyenge pontjait, azaz a pénzügyi nehézségek, a nem megfelelő pénzügyi tervezés gyakrabban fordulnak elő az ilyen vállalkozások esetében. (Győri, 2018)

Egy másik hazai tanulmányban, (Tóth, 2020) a KKV-k viszonylatában un. pénzügyi kultúra index – azon belüli is belső és külső index - került kialakításra (továbbiakban PKI). A létrehozott és statisztikai módszerek segítségével kialakított belső PKI-ben a tervezési index, a külső PKI-ben pedig az adózási index szerepelt a legnagyobb súllyal. A PKI a vállalkozások tudatos irányítását, tervezését, tájékozottságát, eladósodottságát, kockázatok kezelését, valamint a banki szolgáltatások igénybevételét vizsgálva jellemezi a vállalkozások pénzügyi kultúráját. Tóth, 511 hazai KKV-t vizsgált kérdőíves felmérés alapján. A mintaelemszám 511, a sokaság mérete pedig 32.157 volt.

A felmérésre 2019-ben került sor. A kérdőív 87, többségében zárt kérdést tartalmazott. Ez a tanulmány az előző felmérésekhez hasonló, (Győri, 2018), (Győri & Czakó, 2018) tényezők szempontjából vizsgálta és elemezte a KKV-k pénzügyi kultúráját, az eltérés csupán statisztikai módszerek típusában mutatkozott.

Az így kapott eredményeket a 8. táblázatban összefoglalva mutatom be.

8. táblázat: Vállalti pénzügyi kultúra és az azt meghatározó tényezők összefüggése.
(Forrás: saját szerkesztés szakirodalom felhasználása alapján.) (Tóth, 2020)

Tényezők	Megállapítás	Megjegyzés
KKV-k mérete (létszám és árbevétel)	Nagyobb vállalati méret magasabb szintű pénzügyi tudatosságot, ebből következően magasabb szintű pénzügyi kultúrát eredményez.	Magasabb VPK, eredményesebb működés, nagyobb növekedési lehetőség
Üzleti környezet és bizalom az üzleti környezet felé	Magasabb belső VPK-val rendelkezők, alacsony bizalmat mutatnak	A belső VPK fordított, míg a külső VPK egyenes arányban van a környezeti bizalommal.
Üzleti környezet közvetlen befolyásoló hatása a pénzügyi kultúrára	Közvetlenül nem befolyásolja	Pozitív viszonyok javítják, negatív viszonyok csökkentik
Hiteltermékek használata, kockázatvállalás szintje	A magasabb kockázatvállalás, magasabb VPK eredményez	Pénzügyi kultúra index és a kockázatvállalás között meghatározó kapcsolat állapítható meg.
Pénzügyi eredményesség szintje, a tudás megléte, megfelelő döntéshozatal, pénzügyi tervek készítésének alkalmazása, vállalati stabilitás	Az eredményesség magasabb szintje, a pénzügyi tervek rendszeres alkalmazása, magasán képzett humán tőke, tudatos döntések meghozatala magasabb szintű pénzügyi kultúra jelenlétét bizonyítja.	A magasabb szintű VPK következménye: eredményesebb, kiegyensúlyozottabb, és jövedelmezőbb gazdasági működés.

A 8. összefoglaló táblázatból jól láthatjuk, hogy tényezők közül melyik tényező hogyan hat a vállalati pénzügyi kultúra meglétére, annak szintjére, valamint, azt is, hogy a vállalati pénzügyi kultúra aktuális szintje, milyen gazdasági következményeket eredményezhet a KKV-k gazdasági működésében.

4. ALKALMAZOTT MÓDSZEREK

Diplomadolgozatom elkészítéséhez szekunder és primer kutatási módszert egyaránt alkalmaztam. A szekunder kutatás során igyekeztem a témában már megjelent tanulmányokat, tudományos cikkeket, kutatóintézetek felméréseit, országos, nemzetközi statisztikákat, kormányoldalak jelentéseit, adatait, egyetemek, oktatási intézmények felméréseit vagy ezeknek bizonyos részeit, saját témámhoz kapcsolódóan felhasználni.

A hipotézisek felállítása a témáról megjelent szakirodalom áttekintése és mélyebb tanulmányozása során került megfogalmazásra. A szakirodalmi kutatás eredményeit figyelembe véve, a különböző kutatások megállapításainak összevetésével, valamint az interjúk elemzése során kapott további plusz információk alapján a megfogalmazott hipotézisek megválaszolásra, elfogadásra vagy elutasításra kerültek.

A források kiválasztásánál meg kell győződni a forrás hitelességéről, tárgyilagos mivoltáról, mivel esetenként torz, nem releváns információkkal is találkozhatunk. A szekunder kutatás során olyan információk, adatok kerülnek felhasználásra, amelyeket már előzőleg egy másik, hasonló jellegű probléma feltárásához gyűjtöttek össze. A szekunder adatok összegyűjtése és elemzése segít meghatározni, pontosítani a jelenlegi kutatási téma kérdéseire keresett választ. (Malhotra & Simon, 2017)

Szekunder kutatásomhoz releváns adatbázisokat használtam, (KSH, OECD,). Az idézett jogforrásokhoz a Hatályos jogszabályok Gyűjteményét. Szakfolyóiratok közül a Budapesti Corvinus Egyetem kiadásában megjelenő Pénzügyi Szemle című kiadvány, valamint Közgazdasági Szemle, az MTA Közgazdaságtudományi Bizottságának folyóirata került felhasználásra. A szekunder kutatás során megtekintett és értelmezett szakirodalmak kutatási adataiból a dolgozatomhoz kapcsolódó számadatokat saját szerkesztésű, valamint átvett ábrák segítségével mutatom be. A szakirodalmakban lévő kutatási adatok felhasználásánál az elemszámot (N), a kutatás egyéb körülményeit, a kutatásban megkérdezettek demográfiai adatait a pontos értelmezhetőség érdekében feltüntettem. A szakirodalmi kutatásom célja a pénzügyi kultúra témakörében elérhető korábbi kutatási eredmények és az eredményekből levont megállapítások ismertetése. A különböző kutatások megállapításainak egymással való összevetése, azonosságok illetve eltérések feltárása. A primer kutatáshoz használt személyes interjú alkalmazása mellett azért döntöttem, mert a kutatás ezen formáját éreztem leginkább ideillőnek a téma komplexitását tekintve.

A személyes interjút félig strukturált formában készítettem, így tartalmazott standard kérdéseket is, de az interjú folyamán az interjúalany válaszai is generáltak kérdéseket a témával kapcsolatosan. A személyes interjú, mint kvalitatív kutatási módszer, a szubjektivitást helyezi előtérbe. A kutatással kapcsolatos szakirodalmak a kvalitatív kutatással kapcsolatosan megjegyzik, hogy még a kvantitatív kutatás elsősorban számok és adatok tehát a mennyiség alapján fogalmaz meg információkat egy adott témával kapcsolatosan, úgy, ezzel szemben, a kvalitatív kutatás a minőségi többlettartalmat is figyelembe veszi. A személyes interjú készítésénél a feltett kérdésekre adott válaszok értelmezésén túl az alany reakciói, nonverbális kommunikációi is segítségre lehetnek az adott téma jobb megismerésében. A személyes interjút vagy mélyinterjút célszerű az adott téma úgymond „szakértőjével” végezni, aki ismeri, jártas, felkészült, és tapasztalatokkal is rendelkezik. A tapasztalatokból (gyakorlatból) eredő információk, az elméletet megerősíthetik, kiegészíthetik, de akár meg is cáfolhatják. Úgy ítélt meg, hogy a pénzügyi kultúra és az innen tovább vezető vonal a pénzügyi tudatosság és tervezés kérdéskörét bemutató és vizsgáló dolgozatomhoz ez a típusú kutatási módszer a megfelelő. A mélyinterjúk, melyek a dolgozatom primer kutatás részét képviselik személyes interjúk.

Az interjúk készítése személyesen és teljesen zavartalan körülmények között történt, időkorlát nem volt meghatározva. Az interjúalanyok a kezdeti szakaszban érezhetően zavarban voltak, de minden esetben sikerült a kezdeti nehézségeket leküzdeni és egy jó hangulatú, szakmai szempontból igen értékes beszélgetést megvalósítani. Szám szerint négy darab interjú készült, amiből három a költségvetési szervekre vonatkozóan taglalta a pénzügyi kultúra és a bevételek tervezésének kérdését. A negyedik interjú a KKV szektorhoz kapcsolódóan, egy könyvelőiroda tulajdonosával és vezetőjével készült, igen tanulságos és hasznos beszélgetés volt. Az interjúk hosszát tekintve - bár időkorlát egyiknél sem volt – igyekeztem a két óra intervallumot tartani. Természetesen a négy interjú más-más napokon készült. A szakirodalom többször is megemlíti a témával kapcsolatosan, hogy nem csupán a gazdaságtudomány szemszögéből és nem csak számszaki adatok alapján vizsgálándó a terület. Ahogyan a dolgozatomban felhasznált egyik szakirodalom is fogalmaz, a pénzügyi kultúra összetett jelenség, megismerése interdiszciplináris megközelítést igényel. (Vass, 2017)

5. EREDMÉNYEK ÉRTÉKELÉSE

Diplomadolgozatomban a pénzügyi kultúra témakörét, valamint a pénzügyi kultúra jelenlétének és milyenségének hatását, ezen belül a pénzügyi tervezések kérdéskörét vizsgáltam költségvetési szervezetek illetve vállalkozások (KKV-k) viszonylatában.

A dolgozatom gerincét a korábban e témában megjelent szakirodalmak és kutatások adták, kiegészítve az általam készített primer kutatás körébe tartozó személyes interjú alkalmazásával. A szekunder kutatás módszerével a megjelent és a témában releváns szakirodalmak kutatási eredményeit, kérdőíves felmérések adatait és az azokból megfogalmazott eredményeket megállapításokat vetettem össze, feltárva az egyezőségeket illetve a különbségeket. A téma komplexitását figyelembe véve, valamint a több tudományágat is érintő mivoltából adódóan a saját kérdőíves kutatás lehetőségét elvettem, részben időbeli részben pedig költségvetési korlátok miatt.

Elsőként is le kell szögezmem, hogy a vizsgálandó terület, amit választottam igen sokrétű és összetett, de rendkívül érdekes. A szakirodalmak és kutatási anyagok tanulmányozása során ügyelnem kellett arra, hogy a dolgozatomban megfogalmazott kérdésekre, illetve a felállított hipotézisekre koncentrálni keressem a válaszokat és a megfogalmazható összefüggéseket.

Számos nemzetközi és hazai szakirodalom áll rendelkezésre a pénzügyi kultúrát vizsgáló kérdéskörben. A hazai kutatásokat és szakirodalmat vizsgálva megállapítottam, hogy az álláspontok nem egyértelműek a pénzügyi kultúra kérdéskörének vizsgálatában. A megjelent tudományos irodalom, jelentős része, az ismeretek és szakmai tudás magas szintű meglétével azonosítja a pénzügyi kultúrát, erre helyezi a fő hangsúlyt. Itt kell megjegyeznem, azt, hogy a kérdéskör tanulmányozása előtt a saját személyes véleményem is hasonló volt, kizárólag csak a tudás és ismeretek fogalmával azonosítottam a pénzügyi kultúrát.

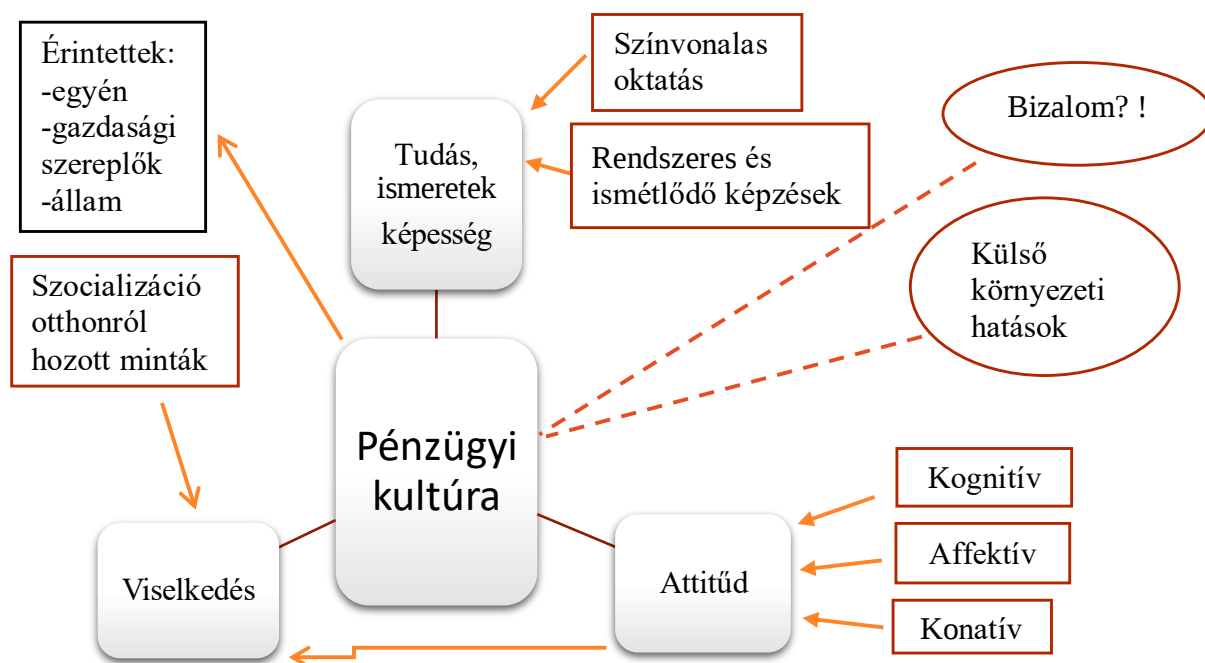
Más szakirodalmak ezen túlmenően fogalmaznak, és az attitűd, mint valamihez való viszonyulás, jelen esetben a pénzügyi kérdésekhez, pénzügyi döntésekhez, a pénz világához kapcsolódó viszonyulás fogalmát is erősen érintettnek tartják, amely a viselkedésre is jelentős hatással van. Talán egy közös pont határozható meg, amiben a vélemények egyezőséget mutatnak, ez pedig magának a témának a fontossága és egyre inkább időszerű mivolta.

Fontossága széleskörű, a társadalom legkisebb egységétől a családoktól kezdődően a gazdaság szereplőin – vállalkozások, állami, költségvetési szervezetek – át, egészen a nemzetgazdaság egészéig.

Az egyik alapforrás melyet felhasználtam a pénzügyi kultúra vizsgálatához az OECD nemzetközi kutatás kérdőíves felmérésének az eredményei. Itt két különböző év (2020 és 2023) eredményeit vizsgálva azt a megállapítást teszem, hogy a pénzügyi kultúrát meghatározó **tudás, viselkedés, attitűd** hármából nem csak a tudás szintjének javulása fontos a pénzügyi kultúra szintjének növeléséhez. Látható volt a számadatokból, hogy bár a tudás pontszámai Magyarország tekintetében jóval magasabb értéket képviseltek a 2023-es felmérésnél, mint az azt megelőző években, de ugyanakkor, a másik két összetevő eredményei csökkenést mutattak. Így a komplex mérőszám pontértéke nem változott. (3.1. fejezet) A kapott eredmény felveti azt a feltételezést, hogy a megszerzett tudást, annak gyakorlati alkalmazását a viszonyulásunk és az abból generálódó viselkedésünk jelentősen befolyásolja, melynek hatása a pénzügyi kultúra szintjén pozitívan illetve negatívan jelentkezik. A nemzetközi felmérés eredményéből származó feltételezésemet szem előtt tartva a hazai kutatások eredményeinél is kiemelten figyelmet fordítottam ennek a tanulmányozására illetve azt is igyekeztem követni, hogy a meglévő pénzügyi kultúra vizsgálatok a tudás és az ismeret vizsgálatán kívül a viselkedés és attitűd vonalat mennyire építik be a kutatásokba.

Tovább haladva a hazai kutatások, kérdőíves felmérések vizsgálatához a pénzügyi kultúra három alaptényezőjének befolyásoló hatásait vettem szemügyre és a különböző felmérések és kutatások összevetésével. A hasonlóságok gyakoriságának előfordulását figyelembe véve, került megfogalmazásra az összefoglaló 9. ábra, mely lentebb látható.

8. ábra: Pénzügyi kultúra elemeinek összefüggései
(Forrás: saját szerkesztés, szakirodalmak felhasználásával)

A 8. ábra a pénzügyi kultúra elemeit és annak összefüggéseit tartalmazza, a szakirodalmak feldolgozása alapján. Összegezve megállapítható, hogy a pénzügyi kultúra a tudás, (képesség), attitűd és viselkedés hármásával jellemezhető fogalom. Az attitűd tovább bontható megismerési, érzelmi, és hajlandósági összetevőkre, melyek az attitűd tárgyához való viszonyulást befolyásolják. Az attitűd, amely szoros összefüggésben áll a személyiséggel, hatással van a viselkedésre. A viselkedésünket - általában is - meghatározza a környezet, amelyben szocializálódtunk, valamint az otthonról, a családból hozott minták. Ezen túl a pénzügyi kultúrára befolyással van az üzleti környezetbe vett bizalom és a külső környezet, azaz a makrogazdaságban bekövetkező változások. A KKV-k pénzügyi kultúrájának szakirodalmi áttekintése során megállapítottam, hogy a kutatások leginkább a pénzügyi kultúra mérhető, számokkal leírható, statisztikai módszerekkel jól vizsgálható tudás és ismeret részét állították a vizsgálat célkeresztjébe. Ezen belül is a különböző kutatások más és más tényezőket vontak be a kérdőíves megkérdezések alkalmával, attól függően, hogy mely terület tudás és ismeret szintjét kívánták felmérni. Természetesen az így kapott eredmények sok értékes és hasznosítható adatot szolgáltatottak, de csak a pénzügyi kultúra tudatos, látható és jól mérhető feléről. Idekívánkozik, a Jéghegy modellnél már említésre kerül József Attila idézet: "… *Fecseg a felszín, hallgat a mély...*"

A felszín alatt lévő attitűd már nehezebben mérhető és vizsgálható. A kialakult viselkedési minták, a viszonyulások, meggyőződések vagy akár berögződések a pénzügyi kultúra kevésbé feltárható elemei. Ezek az attitűd-elemek nehezen értelmezhetők és itt az értelmezés nem írható fel egyszerűen csak jobb-rosszabb, több vagy kevesebb viszonylatban. Ilyen esetekben a háttérösszefüggéseknek a jelentősége fokozottan érvényesül, hiszen az érzelmi kontroll, jelentős szerepet kap a pénzügyi viselkedésben. (Husz & Szántó, 2011) (Zsótér & Nagy, 2012) Az attitűd vizsgálata további kutatást igényel a pontosabb megállapítások meghatározásához. Az attitűd további vizsgálatával kapcsolatosan azt is fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a vizsgálatokat és kutatásokat több tudományág (pszichológia, szociológia, pedagógia társadalomtudományok) összevonásával és összehangolásával ajánlatos végezni.

Dolgozatom címében a költségvetési szervek pénzügyi kultúrájának és pénzügyi tervezésének vizsgálata is szerepel. A költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetekről az általános bemutatást a 3.3. alfejezet tartalmazza. A szakirodalom kimondottan a költségvetési szervek pénzügyi kultúráját nem vizsgálta részletességgel, csak általános megfogalmazások és utalások érhetők el a témában. A pénzügyi tervezés folyamatát és a költségvetési bevételek tervezését illetően természetesen elérhetők szakirodalmak. Az eddig lefolytatott kutatások viszont kimondottan ennek a szegmensnek a pénzügyi kultúráját nem vizsgálták. Tapasztalatom alapján és az államháztartásról, költségvetési szervezetekről szóló szakirodalmak megfogalmazásaiból egyértelműen megállapítható, hogy ez a szektor a szabályozások, (sokszor túlszabályozások) törvényi és jogszabályi előírások „áldozata.” Ezen megállapításomat a mélyinterjúk válaszai is alátámasztották.

Jelen dolgozat a vizsgálandó terület e részét elsősorban primer kutatásként végzett személyes interjúk valamint empirikus ismeretek alapján tárgyalja és mutatja be. A személyes interjút három interjúalannyal készítettem el. A válaszadókról egyöntetűen elmondható, hogy több évtizedes múlt áll mögöttük, amit az államháztartás területén, költségvetési szervnél, mint munkavállalók töltöttek el, ezen belül is vezető beosztásban. Iskolai végzettségüket tekintve felsőfokú közgazdász végzettséggel rendelkeznek, és mindhárom válaszadó a mérlegképes t is megszerezte. Úgy gondolom, hogy fent megfogalmazottak alapján elmondható, hogy a témában a válaszadók „szakértőnek” számítanak és az elméleti tudás mellett megfelelő szakmai tapasztalattal is rendelkeznek. A tapasztalatokból (gyakorlatból) eredő információk, az elméletet megerősíthetik, kiegészíthetik, de akár meg is cáfolhatják.

Az interjúk során feltett kérdések és a kapott válaszok a dolgozat MELLÉKLET részében teljes terjedelemben elérhetők.

Az interjúk értékelése során a kapott válaszokat egymással összevettem. Az egyezőségek és eltérések megállapításra kerültek. Az interjú az műfaj, ahol nem csak az adott válaszok tartalma hordoz lényeges és fontos megállapításokat, hanem a válaszadó reakciói is többletinformációval szolgálhatnak egy adott témával kapcsolatosan. Jelen esetben a „túlszabályozás” ténye, a túlzottnak ítélt adminisztrációs bürokrácia jelent meg plusz információként. Ezek megfogalmazásánál a válaszadók nonverbális kommunikációi (hangszín, hangsúly, mimika, testtartás, stb.) érezhetően megváltoztak.

9. táblázat: Költségvetési szervek – interjúelemzés, adott válaszok alapján
(Forrás: saját szerkesztés)

Hipotézisben megfogalmazott állításra utaló kérdésekre adott válaszok	Interjúalany 1			Interjúalany 2			Interjúalany 3		
	Igen	Nem	Részben	Igen	Nem	Részben	Igen	Nem	Részben
A szervezet mérete hatással van a pénzügyi kultúra minőségére		X			X			X	
A szervezet, gazdasági szektorban való elhelyezkedése hatással van a pénzügyi kultúra szintjére	X			X			X		
A nem megfelelően átgondolt pénzügyi döntések, a tervezés hiánya, szoros összefüggésben vannak a pénzügyi kultúra szintjével.			X			X			X
Az üzleti környezet, és az üzleti környezetbe vetett bizalom jelentősen befolyásolja a pénzügyi kultúra milyenségét.			X			X			X

A 9. táblázat a hipotézisekben megfogalmazott állításra utaló kérdésekre adott válaszokat tartalmazza. A teljes interjú kérdései a MELLÉKLET részben található.

A pénzügyi kultúra fogalmát mindhárom válaszadó hasonló megfogalmazásban, a tudás és ismeretek oldaláról közelítette meg. Megfogalmazódtak a pénzügyi kultúrával kapcsolatosan az olyan fogalmak is, mint, döntés, elemzés, információk feldolgozása, értelmezése. A szervezet mérete és pénzügyi kultúra kapcsolata kérdés szintén egyező válaszokat eredményezett, mely szerint az államháztartásban, költségvetési szervnél nem meghatározó, a szervezet mérete, mert a törvényi szabályozás, ami a gazdálkodást, annak folyamatát irányítja az minden szervezetre, amely az államháztartás területén, költségvetési rend szerint gazdálkodik egyformán érvényes.

Megjegyzésként ehhez a kérdéshez elhangzott, hogy a vállalkozói szektorban nagy valószínűséggel a vállalkozás mérete és a pénzügyi kultúra összefüggése, sokkal meghatározóbb, a kisebb vállalkozások pénzügyi kultúrája vélhetően alacsonyabb szintű.

Mindhárom válaszadó a bevételekkel kapcsolatos kérdésekre azok tervezési mechanizmusára igen részletes és pontos választ fogalmazott meg. A szakmai kérdéseknél a válaszadókat sokkal biztosabbnak és határozottabbnak éreztem, mint amikor egy számukra talán idegenebb terület, mint a pénzügyi kultúra kérdéseire válaszoltak.

Dolgozatomban a megfogalmazott hipotézisek elfogadását vagy elutasítását a két vizsgált szektorra különböztetve fogalmazom meg. Teszem ezt mindazért, mert nem egyforma egyeredmények születtek a költségvetési szervezetek és a KKV-k tekintetében. Ezzel is bizonyítva a két szektor egymástól való jelentős eltérését.

A hipotézisek, az interjúk kérdéseire kapott válaszok, saját tapasztalat, és az ide tartozó, szakirodalom, leginkább törvények és rendeletek összegzésével kerültek elutasításra illetve elfogadásra.

A 10. táblázat a megfogalmazott hipotézisek **elfogadott**, illetve **nem elfogadott** státuszát mutatja, költségvetési szervek tekintetében, magyarázatokkal alátámasztva.

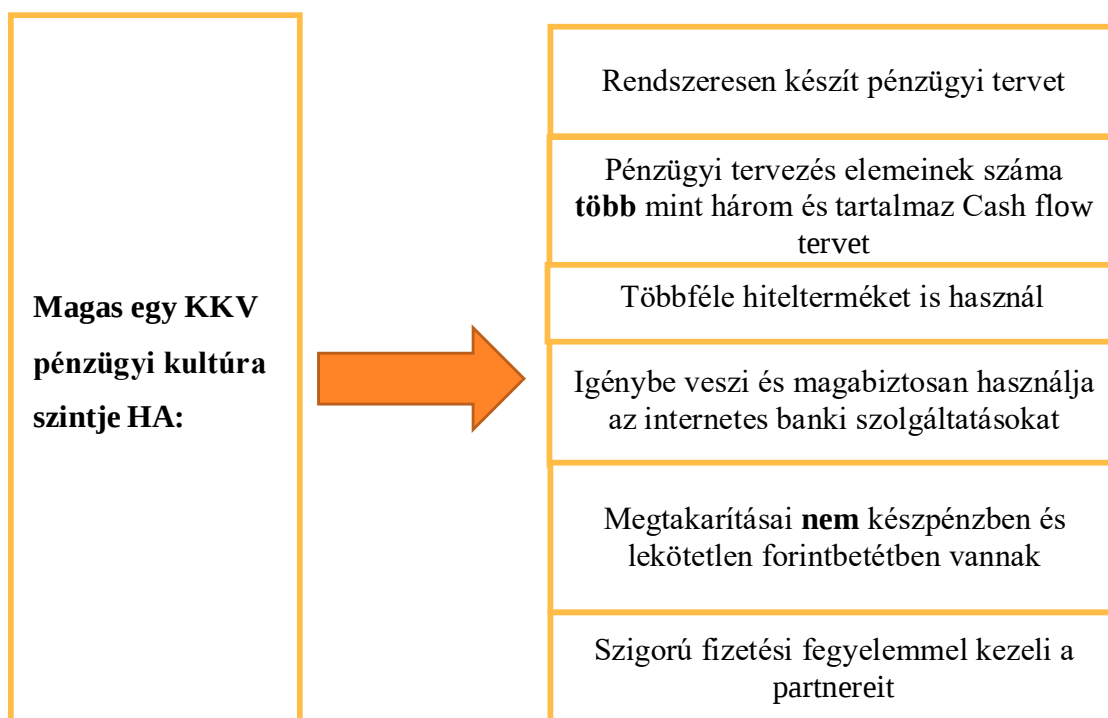
10. táblázat: Hipotézisek és magyarázatok, összefoglaló táblázat költségvetési szervezetekre vonatkozóan.

(Forrás: saját szerkesztés)

Hipotézis	Státusz	Magyarázat
HP.1. A gazdasági szektorban való elhelyezkedés hatással van a vállalatok, szervezetek pénzügyi kultúrájának szintjére.	Igazolást nyert.	Költségvetési szerv esetén (államháztartás) elsősorban a törvényi szabályozás, és a középírányító szerv utasításainak hatása alakítja a pénzügyi kultúra szintjét. A gazdasági szektorban való elhelyezkedésnek van hatása a pénzügyi kultúrára.
HP. 2. A vállalat, szervezet mérete hatással van a pénzügyi kultúra minőségére.	Nem nyert igazolást	Költségvetési szerv tekintetében, szervezet mérete, nem meghatározó a pénzügyi kultúra szempontjából. A szabályozó irányítása, az ellátandó állami feladatok törvényi meghatározása, nagyobb hatással bírnak a pénzügyi kultúrára kérdésében. Ez egységesen minden költségvetési szervre vonatkoztatható mérettől függetlenül.
HP.3. A nem megfelelően átgondolt pénzügyi döntések – a tervezés hiánya – negatív hatással van a pénzügyi kultúra szintjére.	A hipotézis első fele igazolást nyert. A hipotézis második fele nem nyert igazolást.	Tervezés hiányáról költségvetési szervezet esetében nem beszélhetünk, hiszen törvény írja elő.(Áht.) Tehát pénzügyi, költségvetési tervezés van. A pénzügyekkel kapcsolatos döntés viszont állami szinten fogalmazódik meg, a szervezet végrehajtója a meghozott döntéseknek. DE! nem megfelelően átgondolt pénzügyi döntésnek negatív következményei lesznek.
HP.4. A szekunder kutatások eredményei ismeretében, úgy ítélem meg, hogy az üzleti környezet, - amelyben az adott vállalkozás szervezet működik, - valamint az üzleti környezetbe vetett bizalom befolyásolja a pénzügyi kultúra milyenségét.	A hipotézis első fele igazolást nyert. A hipotézis második fele nem nyert igazolást.	A költségvetési szervezetek pénzügyi kultúrájának a vizsgálata elsősorban primer kutatással (interjú) valamint empirikus módon történt. A kapott válaszokból illetve saját tapasztalatból megfogalmazható, hogy a törvényi szabályozások, a rendeletek, az állam monetáris és fiskális politikája, mint külső környezeti tényező, befolyással van a pénzügyi kultúrára. A bizalom, mint fogalom ebben a kontextusban, nem, illetve csak nagyon nehezen értelmezhető.

A következőkben a feldolgozott szakirodalmak és kutatási eredmények ismeretében összefoglalom azokat a tényezőket, amelyek a különböző kutatásokban megközelítőleg közös ismérvként szerepeltek, és ezek alapján a pénzügyi kultúra jelenléte és annak mértéke fellelhető az adott szervezet illetve vállalkozás viszonylatában. A 9. ábra a KKV-k esetében vizsgált pénzügyi kultúrát jellemző elemeket foglalja össze.

9. ábra: Magas szintű pénzügyi kultúra meghatározó elemei
(Forrás: saját szerkesztés, a felhasznált irodalmak alapján)

A 9. ábra az ideálisnak vélt pénzügyi kultúra szintet vízionálja. A kutatásokban vizsgált vállalkozásokra a felsorolt tényezők közül nem jellemző egyformán minden elem.

A Győri- Czakó (Győri & Czakó, 2018) tanulmány a fenti ismérvek megléte illetve hiánya alapján csoportosította a vállalkozásokat. (3. fejezet 6. ábra) Tóth (Tóth, 2020) által megfogalmazott eredmények is hasonló megállapításra jutottak a pénzügyi kultúrát befolyásoló tényezők tekintetében. (3. fejezet 8. ábra)

Elfogadva a 3. fejezet 6. ábra csoportosítását azt fogalmazhatjuk meg, hogy az **Ügyesen finanszírozó KKV-k** rendelkeznek a legmagasabb pénzügyi kultúrával. A legkevésbé van jelen a pénzügyi kultúra az **Erőforrás- hiányos KKV** életében.

A vállalkozás mérete hatással van a pénzügyi kultúrára szintjére. A kisebb vállalkozások (foglalkoztatottak száma és árbevétel alapján) pénzügyi kultúra szintje igen alacsonynak ítéltető meg. Vállalkozásméret kérdésében a Tóth-féle tanulmány megállapítása is ezt támasztja alá. A kisebb méretű vállalkozások (20-50 fő között) pénzügyi kultúrája alacsonyabb szintű, és háromszoros esélyhányad mutatóval szerepelnek az **Erőforrás- hiányos KKV**-k csoportjában, még az 50-249 főt foglalkoztató KKV-k esélyhányad mutatója ennek csupán a fele.

A pénzügyi tervezés vizsgálatához az adatok forrása: (Szennay, 2023).

A vállalkozás méretén túl a pénzügyi tervezés hiánya is rontja pénzügyi kultúra szintjét. A maximum 10 főt foglalkoztató KKV-k közel 30%-a nem készít semmilyen pénzügyi tervet. A nagyobb foglalkoztatotti létszámú (50 fő feletti kategória) KKV-k viszonylatában viszont nincs olyan vállalkozás a kutatás adatai szerint, amelyik nem készít semmilyen pénzügyi tervet. Bizakodásra ad okot az a megállapítás, hogy ugyanezen kategóriába tartozó kisvállaltok több mint 60%-a készít legalább árbevétel tervet, valamint az eredménytervet is több mint 50% alkalmazza a pénzügyi tervezések során. Ha a cash flow tervet is készítők adatait vizsgáljuk, azt állapíthatjuk meg, hogy a maximum 10 főt foglalkoztató KKV-k alig több mint 20%-a készíti el, még az 50 fő felett foglalkoztatott kategóriában ez az arány 70% felett van. A vállalkozások mérete és az általuk használt pénzügyi tervezési formák közötti összefüggésből jól látható, hogy a KKV mérete és pénzügyi tervezése hatással van a pénzügyi tudatosság szintjére. A pénzügyi tudatosság pedig befolyásoló hatással van a pénzügyi kultúrára. A vállalat méretének növekedésével és a tudatosabb pénzügyi tervezéssel a pénzügyi kultúra szintje jelentősen magasabb szintet ér el.

A következő megállapítások forrásai: (Győri, 2018), (Győri & Czakó, 2018), (Tóth, 2020).

Tudás és ismeret tekintetében, a magasabb szintű pénzügyi ismeretek és a szakmai tudás megnövelik az esélyt a magasabb pénzügyi kultúrával rendelkező, **Ügyesen finanszírozó KKV**-k csoportjába való bekerüléshez.

Szintén magasabb szintű pénzügyi kultúra jelenlétét eredményezi a hiteltermékek széleskörű használata, ebből adódóan a kockázatvállalás magasabb foka. Feltételezve, a hozzá tartozó, szintén megfelelően magas szintű tudás és ismeret meglétét.

Az üzleti környezet és a bizalom terén az állapítható meg, hogy amennyiben a belső pénzügyi kultúra szintje magas, akkor alacsony szintű a bizalom az üzleti környezet irányába.

Ezzel ellentétes eredményt mutat a külső pénzügyi kultúra viszonya a bizalom kérdésében. Itt kell megemlíteni a vizsgálatokban kissé elhanyagolt attitűd fogalmát, mert az előző megállapítás, mely szerint a magas a belső pénzügyi kultúra szintje, magyarázata pont az attitűd hatásával lehetne magyarázható. Az érzések, benyomások, viszonyulások, tradíciók sokszor erősebb hatást fejtenek ki, mint a tudatosság és a tanult ismeretek alkalmazása.

A külső környezeti hatások közül melyek a leginkább hatnak a pénzügyi kultúrára a költségtényezőket, valamint a munkaerővel kapcsolatos nehézségeket kell megemlíteni.

(3.4. alfejezet). Költségtényezők és a humán erőforrás kérdésben - mint leginkább a pénzügyi kultúrát befolyásoló külső környezeti tényezők – elmondható, hogy amennyiben pozitív irányú változás következik be ezen tényezők esetében az a pénzügyi kultúrát növeli, míg a negatív változások az ellenkező irányba mozdítják el. Gondolnunk kell itt például a KKV szektort érintő KATA, mint adózási forma 2022-es változtatására, amely több mint 400 ezer kisvállalkozót érintett negatívan.

A primer kutatás során készített, a KKV- szektort érintő interjúban, a könyvelőiroda tulajdonosa és vezetője által elmondottak a fenti megállapításokat támasztják alá. A vállalkozások mérete, a tradíciókövetés (attitűd kérdése ismét), a pénzügyi tervek készítésének hiánya, az online és digitális technikák használata illetve azok hiánya, mind jelentősen hozzájárul a KKV-k pénzügyi kultúrájának létehez, és annak szintjéhez. Az interjúból az is kiderül és megerősítést nyer, hogy a vállalkozás mérete meghatározó a pénzügyi tervezés készítésének tekintetében.

A 3-5 főt alkalmazó KKV-k az interjúalany elmondása szerint szinte alig készítenek pénzügyi tervet. Árbevétel terv valamilyen formában készül, de például a cash flow terv szinte majdnem ismeretlen fogalom a mikro és kisvállalkozások körében. A külső környezeti hatások estében az interjúalany a költségtényezőket, az adótörvények és általában a jogszabályi változások gyorsaságát, és néha nehezen követhetőségét, valamint a váratlan események bekövetkezését emelte ki, mint negatívan befolyásoló tényezők. Megtudhattuk azt is az interjúból, hogy a könyvelőirodák nagy része mára már olyan könyvelőprogramokkal és informatikai háttérrel rendelkezik, melyek alkalmasak lennének arra, hogy a vállalkozások által rendelkezésre bocsátott adatokból a gazdasági működést segítő kimutatások, pénzügyi tervek előállíthatók lennének. „A KKV-k igénye erre sajnos minimális”, - fogalmazott az interjúalany.

A KKV-k vonatkozásában a megfogalmazott hipotézisek, a feldolgozott szakirodalom elemzése, a korábbi kutatási anyagok eredményeinek összevetése, valamint a primer kutatás során végzett személyes interjú válaszai alapján kerültek megválaszolásra: elfogadásra vagy elutasításra.

A 11. táblázat a megfogalmazott hipotézisek **elfogadott**, illetve **nem elfogadott** státuszát mutatja, KKV-k tekintetében, magyarázatokkal alátámasztva.

11. táblázat: Hipotézisek és magyarázatok, összefoglaló táblázat KKV szektorra vonatkozóan.
(Forrás: saját szerkesztés)

Hipotézis	Státusz	Magyarázat
HP.1. A gazdasági szektorban való elhelyezkedés hatással van a vállalatok, szervezetek pénzügyi kultúrájának szintjére.	Igazolást nyert. Elfogadott	A vállalkozói szektorban tevékenykedő KKV-k pénzügyi kultúrájára hatással van maga vállalkozási környezet, az állam gazdaságpolitikája, az adórendszer, a KKV-k működését szabályozó törvények, az adott vállalkozási „légkör”
HP. 2. A vállalat, szervezet mérete hatással van a pénzügyi kultúra minőségére.	Igazolást nyert Elfogadott	A feldolgozott adatok, a primer kutatás válaszai alátámasztották, hogy KKV-k mérete befolyásoló hatással van a pénzügyi kultúra minőségére és annak nagyságára.
HP.3. A nem megfelelően átgondolt pénzügyi döntések – a tervezés hiánya – negatív hatással van a pénzügyi kultúra szintjére.	Igazolást nyert Elfogadott	A feldolgozott adatok, a primer kutatás válaszai alátámasztották, hogy a tervezés hiánya, az ebből fakadó nem megfelelően alátámasztott és meghozott döntések befolyásoló hatás negatívan hat a pénzügyi kultúra minőségére.
HP.4. A szekunder kutatások eredményei ismeretében, úgy ítélem meg, hogy az üzleti környezet, - amelyben az adott vállalkozás szervezet működik, - valamint az üzleti környezetbe vetett bizalom befolyásolja a pénzügyi kultúra milyenségét.	Igazolást nyert Elfogadott	A feldolgozott adatok, a primer kutatás válaszai alátámasztották, hogy az üzleti környezet befolyásoló hatással van a vállalkozások pénzügyi kultúrájára. Az is igazolást nyert, hogy a belső pénzügyi kultúra és a külső környezet iránti bizalom fordítottan, míg a külső pénzügyi kultúra egyenesen arányos a környezeti bizalommal.

6. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A kis- és középvállalatok, az államháztartás alrendszerében költségvetési rend alapján gazdálkodó szervezetek fontos szerepet töltenek be hazánk, Magyarország gazdasági életében.

A gazdaságot érintő válságok egymásutánja, a határainkon túl kialakult háborús helyzetek rávilágítottak arra, hogy mind a KKV-k, mind pedig a költségvetési szervezetek gazdasági működését erősíteni illetve stabilizálni kell.

A szakirodalmak kutatásai alapján a vállalkozások és szervezetek megerősítésének, növekedésének és versenyképességük biztosításának egyik lehetséges módja a pénzügyi tudatosság megléte, amely a megfelelő pénzügyi kultúra kialakításával, annak minél magasabb szintre való emelésével valósítható meg. Ezért fontos a pénzügyi kultúra folyamatos kutatása és vizsgálata.

A témában fellelhető szakirodalmak (hazai és nemzetközi) tudás (ismeret), viselkedés és attitűd hármasan keresztül elemezi és vizsgálja a pénzügyi kultúra fogalmát. Legtöbbször a tudás, ismeret vizsgálata kerül célkeresztbe, mert ezek mérhetők számokkal, vizsgálhatók statisztikai módszerekkel.

Az attitűd már nehezebb kérdés. Talán ide már csupán a számok, képletek matematikai világa nem elegendő. Az attitűd mélyebb vizsgálatához segítségül kell hívni más társtudományokat is, mint például a pszichológiát, szociológiát, pedagógiát. Az attitűd interdiszciplináris szintű további kutatása fontos jövőbeni feladat lehet.

A pénzügyi tudatosság, a pénzügyi kultúra fejlesztésében, - elsősorban a KKV szektort szem előtt tartva - az állami szerepvállalásnak rendkívül fontos szerepe van. Bizakodásra ad okot a „2019 -2030 KKV Stratégia” címet viselő kormányprogram létrehozása, mely a KKV-k megerősítését és fejlesztését elősegítő intézkedéseivel kívánja támogatni a magyar vállalkozásokat.

A magas szintű pénzügyi kultúra egyik fontos elemeként került említésre a tervezéssel összefüggésben a cash flow. A cash flow tervezés, a pénzügyi egyensúly folyamatos fenntartása kiemelten fontos célkitűzés. Javasolt a vállalkozások részére olyan megoldások bevezetése, mint például a partnerek hitelképességének alaposabb vizsgálata, a késedelmes számlateljesítések számának minimalizálása, fizetési határidők folyamatos nyomonkövetése, melyek bevezetésével a vállalat cash flow-ja jelentősen javítható.

A külső környezeti tényezők pozitív irányba való elmozdulása javítja a pénzügyi kultúra színvonalát, ezért az állam monetáris és fiskális politikájának „KKV barát” irányvonala erősen ajánlottak tekinthető. A külső környezeti bizalom erősítése, a hiteltermékek KKV-k méretére szabott formája, elérhetőségük szélesebb körben való alkalmazása bankszektor érintő igen fontos feladat. A sorozatos válságok után elmondható, hogy a legnagyobb bizalmatlanság a bankszektor irányába tapasztalható. A kutatások alátámasztották a hitelintézetek, hiteltermékek iránti nagyfokú bizalmatlanságot. Látható volt, hogy a tradicionális KKV-k, akik a leginkább elutasítók a hiteltermékekkel kapcsolatosan és a legkevésbé élnek az online bankolás lehetőségével a vizsgált vállalkozások több mint negyven százalékát adják. Ennek a kérdésnek az orvoslása természetesen nem csak egyedül a bankszektor feladata kell, hogy legyen, hiszen a hitelpiac visszaesése az egész gazdaság növekedését és fejlődést korlátozhatja. Ezért az állam szerepe ezen a területen is jelentős.

A pénzügyi kultúra vizsgálata során szinte folyamatosan előtérbe és középpontba került a tudás, az ismeret, mindezek magas szintre való emelése, hiszen bizonyítottan a magasan képzett humántőke hozzájárul a magasabb szintű pénzügyi kultúra jelenlétéhez. Az oktatás és szakmai képzések minőségének folyamatos fejlesztése fontos jövőben célkitűzés kell, hogy legyen. Azt is figyelembe kell venni, hogy a képzések időtartama megfelelő hosszúságú és tematikailag jól összeállított legyen annak érdekében, hogy gyakorlati alkalmazásuk a várt eredményeket hozza a pénzügyi kultúra terén. Ismételten felmerül az attitűd kérdése ebben a vonatkozásban is, hiszen a vállalkozói szféra, és a munkavállalók oldalról is szükséges a megfelelő viszonyulás megléte a tanuláshoz. Sok vállalkozó - a dolgozatomban szereplő személyes interjú ezt megerősíti – úgy gondolja, a gazdasági és pénzügyi kérdések megoldásához elég egy jó könyvelő, aki mindet megold, vagy csupán „józan ésszel” kiokoskodható a megoldás.

Az egyetemek, felsőoktatási intézmények és a KKV szektor együttműködése gazdasági kérdésekben fontos célkitűzésként fogalmazható meg. Az ilyen fajta együttműködésnek kezdetleges formái már felfedezhetők egyes egyetemeken, de az igazi „együtt gondolkodás” és „együtt kutatás” egyelőre még nem elterjedt.

A költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek pénzügyi kultúrájával kapcsolatosan levonható következtetésként az állapítható meg, hogy a törvényi, jogszabályi irányítószervi szabályozások, a munkavállalók alkalmazásának felsőfokú végzettséghez kötött előírása az adatszolgáltatási, beszámolási kötelezettségek határidőre történő teljesítése határozza meg igazán a pénzügyi kultúrát. Itt nem releváns növekedésről, versenyképességről, profitnövelésről beszélni.

Természetesen a - személyes interjúk válaszai alapján, valamint saját tapasztalatom szerint is - kijelenthető, hogy a tudás a megfelelő szakmai ismeret, amelyek fontos elemi a pénzügyi kultúrának, az államháztartási szervezetek esetén jelen van.

A pénzügyi kultúrát, pénzügyi tudatosságot, pénzügyi tervezést vizsgáló dolgozatom elkészítése során, az ott megismert és felmerült problémák, nehézségek és a jövőben még megoldásra váró feladatok kapcsán a **következő javaslatok kerültek** megfogalmazásra:

- az iparkamarának fontos feladata lenne a KKV szektor pénzügyi tudatosságának fejlesztése, akár a helyi önkormányzatokkal való összefogás keretében
- a KKV mentorálása, akár egy személyes mentorprogram létrehozása elősegíthetné a pénzügyi tudatosság, ezen túlmenően a pénzügyi kultúra javulását, a személyes mentorprogram anyagi fedezete pályázati források és állami támogatások igénybevételevel (is) történhet
- szakmai fórumok, tanácsadások szervezése, akár a kamarák, akár az önkormányzatok, de akár az egyetemek szervezésében, kiemelten KKV szektor szereplő számára (a lehetőségekhez képest ingyenes formában)
- az állami szerepvállalás továbbfolytatása, a megkezdett és jelenleg is tartó KKV Stratégiai program további folytatása, kiegészítve az időközben megfogalmazott és felmerült problémákkal, aktualitásokkal
- a kutatások aktualizálása, új kutatások végzése a pénzügyi kultúra témakörében, szintén fontos jövőbeni feladat, javasolt a lakosság, az ifjúság és a KKV szektor folyamatos monitorozása (az ifjúság köréből kerülnek ki a jövő vállalkozói)
- szintén javasolt a kutatáson belül az attitűd kutatás erősítése, melynek eredményeiből több olyan pénzügyi tudatosságot érintő kérdés megválaszolható melyekre az eddigi kutatások nem találtak meg a megfelelő választ
- végül, de nem utolsó sorban a gazdasági oktatás színvonalának, tematikájának, aktualitásának folyamatos fejlesztése, a gyakorlatban használható ismeretanyag, esettanulmányok hangsúlyos kiemelése az elméleti tudásanyag mellett,
- javasolt ebben a körben az egyetemek, felsőoktatási intézmények és a kamarák „együttgondolkodása” a KKV szektorral

- a költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek tekintetében a javaslattétel nehezebb, hiszen itt a törvényi szabályozás, a rendeletekkel való gazdasági irányítás korlátokat szab,
- DE! a meglévő és folyamatos szakmai továbbképzések folytatása javasolt, valamint az irányító szerv részéről átgondolásra és változtatásra javasolt a kötelező adatszolgáltatások bekérésének tudatosabb átgondolása, és esetlegesen mennyiségi csökkentése, mellyel az adminisztratív bürokrácia negatív hatása lényegesen csökkenthető lenne

7. ÖSSZEFOGLALÁS

Mindennapi életünk, tanulmányaink, és a munkánk során kapcsolatba kerülünk a pénz, pénzügyek, pénzügyi döntések fogalmával. Döntéseket hozunk akár egyénként, akár munkavállalóként, és nem utolsósorban vállalkozóként is pénzügyi kérdésekben.

Mi alapján hozzuk meg ezeket a döntéseket? Milyen pénzügyi kultúra jellemző egyénre és a gazdasági élet szereplőire? Az adott pénzügyi kultúra hogyan hat a vállalkozásokra, állami szervezetekre?

A pénzügyi kultúra vizsgálatát számos nemzetközi és hazai vonatkozású kutatás, elemzés, tanulmány felvállalta már az utóbbi időkben, de a téma szerteágazósága, több tudományágat is érintő összetettsége, a bennünket körülvevő gazdasági és technikai környezet állandó és egyre gyorsabb változása indokolja a pénzügyi kultúra folyamatos vizsgálatát és elemzését.

Dolgozatomban a korábban ebben a témában megjelent szakirodalmakat és kutatási eredményeket - természetesen a teljesség igénye nélkül - használtam fel. A szakirodalmi adatok valamint a hazai adatbázisok számadatai alapján elmondható, hogy a KKV-k jelentős szerepet töltenek be hazánk nemzetgazdaságában.

Magyarországon több mint 900 ezer vállalkozás működik, és ezeknek a 99% - a KKV szektorba sorolható. A KKV-k foglalkoztatják a munkavállalók több mint 60% -t. Számuk folyamatosan növekszik az elmúlt évek adatait vizsgálva.

A 2023-as év volt az első, amikor visszaesés volt tapasztalható, mely visszaesés elsősorban a mikrovállalkozások körét érintette. Mindezek ismeretében fontos a pénzügyi kultúra elemzése. A megfelelő szintű pénzügyi kultúra hozzájárul a vállalkozás hatékonyabb működéséhez, a pénzügyi kérdések tudatosabb megoldásához, ezáltal a vállalkozás stabilitásának és eredményességének a növeléséhez. Ezen túlmenően szintén kijelenthető, hogy a magasabb szintű pénzügyi kultúra megléte segít elkerülni az olyan pénzügyi döntéseket, amelyek hátrányosan érintik a KKV-k gazdasági működését. (Dembinski, 2018), (Németh, 2016)

A gazdálkodó szervezetek megfelelő és tudatos pénzügyi stratégiája, a megalapozott gazdasági döntések makrogazdasági szinten is pozitív hatást gyakorolnak egy adott ország gazdasági stabilitására.

A költségvetési szervezetek pénzügyi kultúráját vizsgáló, bemutató szakirodalom és kutatás jelen állás szerint sokkal szegényesebb, mint a KKV-k esetében, így jóval szűkösebb szakirodalom állt rendelkezésemre a dolgozat elkészítéséhez. Ennek ellentételezésére a költségvetési szervek vizsgálatát kvalitatív módon, személyes interjúk segítségével (is) vizsgáltam.

A szekunder kutatásból származó megállapításokat, valamint a primer kutatásom során készített személyes interjúk eredményeit összevetve alakítottam ki saját álláspontomat a pénzügyi kultúra a pénzügyi tervezés kérdésében, valamint a felállított hipotéziseim is ezek ismeretében kerültek megválaszolásra.

8. IRODALOMJEGYZÉK

2011.évi CXCV. törvény az államháztartásról. Letöltés dátuma: 2024. március 30

Asenge, E. L., Anyebe, S. O., & Nomhwange, S. T. (2016). Financial Literacy and New Venture Performance in Developing Economies. *International Journal of Latest Research in Humanities and Social Science*, 01-05 o. Forrás: www.ijlrhss.com

Atkinson, A., & Messy, F.-A. (2012 14.o.). *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education*.

Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., & Bem, D. J. (1995). *Pszichológia*. Budapest: Ozirisz Kiadó.

Bakos, T. (2019). *Nógrád Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság gazdálkodásának elemzése*. Eszterházy Károly Egyetem Gazdaság - és Társadalomtudományi Kar Gyöngyös: Szakdolgozat.

Covey, S., & Merrill, R. (2011). *A bizalom sebessége - A rejtett erő ami mindent megváltoztat*. Budapest: Hvg Könyvek.

Csepreginé, G. A., Marsó, L., Szablics, B., & Török, P. T. (2018). *A költségvetés végrehajtásának elmélete és gyakorlata*. (S. Bálint, Szerk.) Budapest: Dialóg Campus.

Csepreginé, G., Marsó, L., Szablics, B., & Dr. Török, P. T. (2018). *A költségvetés végrehajtásának elmélete és gyakorlata*. Dialóg Campus Kiadó.

Csiszárík-Kocsir, Á. (2019). Ügyfeleket megtartó banktermékek és a pénzügyi tudatosság kapcsolata. *Polgári Szemle, 15 évf.*, 145-157 o. doi:10.24307/psz.2019.0909

Dembinski, P. H. (2018). *Etika és felelősség a pénzügyi életben*. Budapest: Kairosz Kiadó.

Eniola, A. A., & Entebang, H. (2017). SME Managers and Financial Literacy. *Global Business Review*, 1-18 o.

Győri, Á. (2018). Kis- és középvállalkozások pénzügyi sérülékenysége. *Közgazdasági Szemle*, 240-250 o.

Győri, Á., & Czakó, Á. (2018). A hazai pénzügyi kultúra néhány jellemzője a kkv-k gazdálkodói viselkedése tükrében. *Pénzügyi Szemle*, 63, 240-258.

Halász, L., Hunadi, G., & Marton, M. L. (1979). *Az attitűd pszichológiai kutatásának kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Hatályos jogszabályok gyűjteménye. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2004. március 30, forrás: <https://net.jogtar.hu/>

Henager, R. (2012). *Practical Tool to Measure Financial Literacy*.

- Husz, I., & Szántó, Z. (2011). Mia pénzügyi kultúra? In C. Ágnes, *Meddig nyújtózkodjunk?* (old.: 9-14).
- János, T. R. (2020). A vállalati pénzügyi stratégia kapcsolata a szervezeti pénzügyi kultúra tényezőivel. *Doktori (Ph. D) értekezés*. Szent István Egyetem Gödöllő, Magyarország.
- Jelen, T., & Mészáros, T. (2018). *Tervezés*. Akadémiai kiadó. doi:ISBN 978 963 454 2193
- Kása, R., Radics, L., & Csákiné, J. F. (2017). Családi vállalkozások Magyarországon. *Working paper series*. Budapest, Magyarország: BGE Budapest Lab.
- Kovács, I., & Mészáros, A. (2015). *Pénzügyi kultúra vizsgálata középiskolás tanulók körében* (Százarcú Pedagógia. kötet). (J. Torgyik, Szerk.) Komárno,, Szlovákia: International Research Institute.
- Kovács, L., & Terták, E. (2016). Financial Literacy. Bratislava, Szlovákia.
- Kozma , T., Gyenge , B., Tóth, R., & Mester, É. (2016). Hazai vállalkozások finanszírozási gyakorlata. *KORKÉP: XXI. századi kihívások*, 280. o. (É. Fenyvesi, & J. Vagány, szerk.) Budapest: Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Központ Statisztikai Hivatal. (2023). Magyarország, 2022. (D. V. elnök, Szerk.) Budapest, Magyarország. Letöltés dátuma: 2024. március 30, forrás: <http://www.ksh.hu/polc>
- KSH. (dátum nélk.). Központi Statisztikai Hivatal Adattáblák. Letöltés dátuma: 2024. március, forrás: <https://www.ksh.hu/>
- Malhotra, N., & Simon, J. (2017). *Marketingkutató*. Akadémiai Kiadó.
- Mészáros, A. (2015). *Pénzügyi attitűdök vizsgálata alkalmazottak és vállalkozók* (Fejlődő jogrendszer és gazdasági környezet a változó társadalomban. kötet). (K. J. Tibor, Szerk.) Forrás: <http://www.irisro.org/tarstud2015aprilis/index.html>
- Mészáros, A. (2017). Pénzügyi attitűdök és pénzügyi viselkedés. *A pénzügyi kultúra aktuális kérdései, különös tekintettel a banki szolgáltatásokra*, 67-80. (P. Zsolt, Szerk.) Miskolc, Magyarország: A közgazdaságtani - módszertani képzés fejlesztéséért Alapítvány.
- MNB, & PSZÁF. (2008). *MNB éves jelentés*.
- Nagy, Z. (2014). Költségvetési gazdálkodás. NKE.
- Németh , E. (2022). A pénzügyi kultúrához kapcsolódó képzések. *Gazdaság és pénzügy*, 9. évf.(1. sz).
- Németh, E. (2016). Pénzügyi kultúra fejlesztési programok felmérése. *Kutatási Jelentés*, 52.o. Budapest: Állami Számvevőszék.
- Nemzetgazdasági Minisztérium, & Magyarország Kormánya. (2023). *A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének stratégiája*. Budapest: Magyarország Kormánya.

- Nógrád Vármegyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024.. március 30, forrás: <https://nograd.katasztrofavedelem.hu/18759/az-igazgatosag>
- OECD. (2020). International Survey of Adult Financial Literacy. Letöltés dátuma: 2024. március 30, forrás: <https://www.oecd-ilibrary.org>
- OECD. (2023). International Survey of Adult Financial Literacy. Letöltés dátuma: 2024. március 30, forrás: <https://www.oecd-ilibrary.org>
- Pénzügyminisztérium. (dátum nélk.). Államháztartási Szabályozás. Letöltés dátuma: 2024. március 30, forrás: <https://allamhaztartas.kormany.hu/koltseghetesi-szervek>
- Selfridge, R., & Sokolik, S. (1975). A comprehensive view of organisational. *MSU Business Topics*.
- Suganya, S., Sakthivelrani, S., & Durai, K. (2013). Development and validation of financial literacy scale. *International Journal of Research in Commerce and Management*, 99-104.
- Tóth, J. R. (2020). A vállalati pénzügyi stratégia kapcsolata a szervezeti pénzügyi kultúra tényezőivel. *Doktori (Ph. D) értekezés*. Forrás: https://real-phd.mtak.hu/1744/1/toth_robert_ertekezes_DOI.pdf
- Vass, P. (2017). Pénzügyi ismeretekkel összefüggő aktuális kutatási eredmények. *A pénzügyi kultúra aktuális kérdései, különös tekintettel a banki szolgáltatásokra*, 81-94. (Z. Pál, Szerk.) Miskolc, Magyarország: A közgazdaságtani- módszertani képzés fejlesztéséért Alapítvány.
- Zsótér, B., & Nagy, P. (2012). Mindennapi érzelmeink és pénzügyeink. *Pénzügyi Szemle*, 57. évf. 3 , 310-321 o.

9. ÁBRÁK, TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. ábra: Pénzügyi műveltségi pontszámok (100-ra normalizálva).....	7
2. ábra: Pénzügyi kultúra jéghegy modellje.....	10
3. ábra: Költségvetési szervek és alkalmazottak száma Magyarországon (2014-2023)	13
4. ábra: KKV- k részesedése a főbb mutatók alapján 2019 -2021.....	16
5. ábra: KKV és nem KKV körbe tartozó szervezetek mutatóinak százalékos megoszlása (2022).....	17
6. ábra: Pénzügyi tervezés elemeinek alkalmazása KKV-k esetében	19
7. ábra: A pénzügyi kultúrát befolyásoló tudás és vállalati méret esélyhányados alapján	21
8. ábra: Pénzügyi kultúra elemeinek összefüggései	29
9. ábra: Magas szintű pénzügyi kultúra meghatározó elemei	34
1. táblázat: Pénzügyi tudás kategória pontszámai OECD/INFE 2023	8
2. táblázat: Pénzügyi kultúra mérőszámai OECD/INFE 2020/2023	8
3. táblázat: Költségvetési rend szerinti gazdálkodás - bevételek csoportosítása	14
4. táblázat: Mikro-, kis- és középvállalkozások besorolása	15
5. táblázat: Kis és középvállalkozások és foglalkoztatottak száma Magyarországon	16
6. táblázat: KKV-k csoportosítása pénzügyikultúra - mutatók alapján.....	21
7. táblázat: A pénzügyi kultúra negatív külső környezeti tényezői, fontossági sorrendben. ..	22
8. táblázat: Vállalti pénzügyi kultúra és az azt meghatározó tényezők összefüggése.	23
9. táblázat: Költségvetési szervek – interjúelemzés, adott válaszok alapján	31
10. táblázat: Hipotézisek és magyarázatok, összefoglaló táblázat költségvetési szervezetekre vonatkozóan.....	33
11. táblázat: Hipotézisek és magyarázatok, összefoglaló táblázat KKV szektorra vonatkozóan.	37

MELLÉKLETEK

1. Melléklet

Interjú 1 –Költségvetési szerv munkatársa (jelenleg betöltött munkakör költségvetési osztályvezető)

Kérdező: *Kérem, mutakozzon be röviden, milyen területen dolgozik, hol találkozott a bevételtervezés folyamatával?*

Válaszadó Közel 25 éve dolgozom az államháztartás pénzügyi/költségvetési/számviteli területén. Voltam fenntartói és intézményi körben is. megyei önkormányzat, illetve több költségvetési intézmény költségvetésének tervezésében vettem részt.

Kérdező *Tehát, Ön az államháztartás területén dolgozik, és ott foglalkozik/ott a bevételtervezés folyamatával. Részletezné, kérem, hogy milyen típusú bevételek jellemzőek költségvetési intézmények esetében?*

Válaszadó A költségvetési intézmények klasszikus bevételei: támogatás (jellemzően központi, irányítói támogatás), közhatalmi bevétel (jogsabályok által meghatározott mértékben). Átvett pénzeszköz (bizonyos célhoz, tevékenységhez kötődnek, pályázatok). Egyéb működési és felhalmozási bevételek (eszközök értékesítése és a nyújtott szolgáltatások ellenértéke, a bérleti és lízingdíj bevételek, az intézményi ellátási díjak, az alkalmazottak térítése, az általános forgalmi adó bevételek és visszatérítések. És a pénzügyi műveletek bevételei. Vállalkozási bevételek (vállalkozási tevékenység során befolyt bevétel). Maradvány (előző évi jóváhagyott)

Kérdező *Különböző költségvetési intézményeknél is dolgozott, lát különbséget a bevételek tervezésének folyamatában?*

Válaszadó A bevételeik jelentős része az irányítói támogatásból származik, ezen forrás nem igényel tervezést, hiszen a kiadások és a bevételek egyezőségéből számolva meghatározható. Az egyéb saját bevételek tekintetében már szükséges a kalkuláció. Amely elsősorban a bázis év (előző évek) tapasztalati adatain alapul, illetve az ellátandó közfeladattal kapcsolatos szolgáltatások tekintetében, jogsabályok, és belső szabályzók figyelembevételével történik.

Kérdező *Az egyéb saját bevételek tervezésénél említette, hogy már szükséges a tervezés. Adódhatnak eltérések ezen a téren a különböző költségvetési szervek esetében?*

Válaszadó A kötelezően ellátandó állami feladatok igen széles körűek lehetnek, előfordul olyan intézmény (pld közművelődés) ahol igen szűkös a bevételszerző szolgáltatási tevékenységek köre. Van olyan ahol az átvett (pályázati forrásokból származó) pénzeszközök, - tapasztalatom szerint - jelentős bevételi forrást jelentettek. Azonban ezek a tételek nem igazán tervezhetők, még a bázis módszer alapján sem, hiszen nem lehet tudni, hogy adott év során milyen lehetőségek adódnak majd. Az önkormányzatok bevételei szélesebb körben mozognak, mert a hatáskörébe utalt közfeladatok igen sokfélék. Ezen tevékenységek ellátására egyéb szervezeteket hoznak létre.

Ezen gazdálkodó egységek bevételszerző tevékenysége több mindentől is függhet, a szociális érzékenység, a pályázati lehetőségek, a szervezet földrajzi elhelyezkedése, a jogszabályi háttér, az „erős” felügyeleti szerv mind - mind hatást gyakorol működésére/gazdálkodására.

Kérdező *Költségvetési intézmények esetében a bevételeknek milyen szerepe van?*

Válaszadó A saját bevételek nagysága lehetővé teszi az irányítói/központi támogatás kiegészítését. Az év közben felmerülő kiadások forrását biztosítja.

Kérdező *Mit lát a legfontosabb különbségnek az államháztartási intézmény, költségvetési szervezet és a versenyszféra intézményeinek bevétel tervezési folyamatában?*

Válaszadó Alapvető különbség a nyereségorientáltság. Az államháztartás önköltségen nyújtja a közszolgáltatását, a tervezés szabályozott, szűk mozgásteret biztosít. A piaci verseny ebben a közegeben nem értelmezhető. A versenyszféra motivációja a nyereségszerzés, a piaci versenyben való fennmaradás.

Kérdező *Megfogalmazta, hogy a költségvetési szervezetknél nincs profitorientált szemlélet, ellentétben a vállalkozói szférával. Ennek ellenére a költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek esetében növelhetők a bevételek, van ilyen elvárás a vezetés részéről?*

Válaszadó Napjaink likviditási problémái az államháztartás területén is megjelentek, az államkassza nem végtelen, ez a tény arra ösztönözi a költségvetési intézmények fenntartóit, hogy szűkös lehetőségeikhez igazodva próbálják meg bevételi forrásaikat megnövelni.

Kérdező *Államháztartási, költségvetési intézmény esetében létezik, az ún. többletbevétel fogalma. Elmondaná, hogy ez mit is jelent pontosan?*

Válaszadó A tervezési folyamat során kialakított eredeti előirányzatot meghaladó ténylegesen befolyt bevételek összege. Illetve, olyan bevételek, amelyek a tervezés során nem merültek fel, eredeti előirányzatuk nincsen. az év során folynak be. (pld: kártérítés). A többletbevételek előirányzatosítása engedélyköteles.

Kérdező. *A pénzügyi kultúra fogalma használatos, ismert egy költségvetési szerv esetében?*

Válaszadó A pénzügyi kultúra, nagyrészt a pénzügyi tudásra épül, de megtaláljuk benne az egyéb kapcsolódó képességek, igen széles tárházát is. Azt gondolom ez a fogalom elég összetett, sokszor nehéz is értelmezni és pontosan behatárolni, hogy mit is értünk alatta. De természetesen van a költségvetési szervezeteknek is pénzügyi kultúrája, hozzá tenném a maga módján...

Kérdező *Megfogalmazná, hogy Ön mit ért pénzügyi kultúra alatt?*

Válaszadó Az előbbi kérdésnél jeleztem, hogy elég összetett a fogalom. Véleményem szerint a pénzügyi kérdések, esetleges problémák megoldásához szükséges pénzügyi eszközök, tudás, döntés, elemzés, reagálás széles skálája.

Kérdező *Egy szervezet mérete hatással lehet a pénzügyi kultúrára?*

Válaszadó Véleményem szerint a költségvetési szerv mérete, nem igazán meghatározó a pénzügyi kultúra szempontjából. A költségvetési intézmények felügyeleti szerve, szabályozottsága, ellátandó állami feladataik, nagyobb hatással bírnak a pénzügyi kultúrára tekintetében

Kérdező *Véleménye szerint van különbség az államháztartási és a vállalkozói szektor pénzügyi kultúrája között?*

Válaszadó Elvileg nincs, hiszen a számviteli alapelvek betartása mindkét szektor számára kötelező, azonban mégis fellelhetők különbségek, hiszen a tudás a gyors reagálás, az elemzés stb. nem egyformán működik a két területen. Természetesen más a motiváció is, bár a gondos, takarékos gazdálkodás mindkét félnél megjelenik, a cél mégis más. A költségvetési terület túlszabályozott, fenntartói szervezetekkel megspékelt, néha több területi szervezetet összefogó centralizált, amely az együtt gondolkodást igen nehézkessé teszi.

Kérdező *Említette, hogy vannak különbségek a két szektor pénzügyi kultúrája között. Miből adódhatnak ezek a különbségek?*

Válaszadó Az államháztartás nem bevétel orientált szervezet, elsődleges feladata az alapító okiratában szereplő állami feladatok ellátása. Ezen kiadásokhoz szükséges forrást a központi költségvetés biztosítja. A vállalkozó szektor bevételei nagyrészt a végzett tevékenységből származnak, bár napjainkban megfigyelhetők a különböző támogatásokból (központi költségvetésből) megvalósuló fejlesztések is. Illetve csak magamat ismétlem, amikor azt mondom, hogy az állami szektor némileg túlszabályozott, rugalmatlan, és nehézkesen képes a gyors változtatásokra. Az adminisztratív bürokrácia nehezíti a gyors reagálást.

Kérdező *Úgy gondolom a válaszaival segített abban, hogy a pénzügyi kultúra témakörét valamint a költségvetési szervezet pénzügyi tervezésének módját az egyéni véleménye és megfogalmazásai alapján jobban megismerhettük. Szeretném megköszönni, hogy rendelkezésmre állt az interjú létrejöttéhez, ezzel hozzájárulva diplomadolgozatom elkészítéséhez. Munkájához további sok sikert kívánok.*

Válaszadó Szívesen válaszoltam a kérdésekre, és bízom benne, hogy valóban segíteni tudtam a válaszaikkal. Én is további sikereket kívánok és kívánom Önnek, hogy a tanulmányai során megszerzett tudást a megfelelő helyen, és a megfelelő módon hasznosítani is tudja majd!

Kérdező *Nagyon szépen köszönöm!*

2. Melléklet – Interjú 2

Interjú 2 – Költségvetési szerv munkatársával (betöltött munkakör közgazdasági osztály, osztályvezető)

Kérdező *Kérem, mutakozzon be röviden, milyen területen dolgozik, hol találkozott a bevételtervezés folyamatával?*

Válaszadó Államháztartás területén dolgozom 25 éve. Az utóbbi 10 évben központi költségvetési szerv gazdasági szervezeténél dolgozom. Jelenleg egy központi költségvetési szerv közgazdasági osztályának osztályvezetője vagyok. A bevétel tervezés folyamatával először ezen a területen 10 éve találkoztam és folytam bele a tervezési mechanizmusba.

Kérdező **Tehát Ön, az államháztartás területén dolgozik, és ott foglalkozik a bevételtervezés folyamatával. Részletezné, kérem, hogy milyen típusú bevételek jellemzőek költségvetési intézmények esetében?**

Válaszadó Támogatás jellegű bevételek: ezek közül jellemzően előforduló a munkám során az Egyéb működési célú támogatások bevételei államháztartáson belülről (B16) illetve, Felhalmozási célú támogatások államháztartáson belülről (B25). Ezen bevételeket nem tervezzük az elemi költségvetés szintjén, ezeket a jóváíráskor saját hatáskörben előirányzat módosítással rendezzük. Közhatalmi bevételek (B36 ERA, pld, igazgatási szolgáltatási díj, bírság bevételek), melyek nem tartoznak az áfa hatálya alá, ezekről számviteli bizonylat kiállítása történik. Tervezése az előző évek tapasztalati (teljesülési tény) adatai alapján történik. Működési célú bevételek (B4), melyek közül jellemzően előfordulók: készletértékesítés ellenértéke (B401) elemi költségvetés szintjén nem tervezzük. Szolgáltatások ellenértéke (B402) elemi költségvetés szintjén tervezzük, ez a legjellemzőbb bevétel. Közvetített szolgáltatások ellenértéke (B403) elemi költségvetés szintjén tervezzük. Közvetített szolgáltatások ellenértékének áfája (B406) elemi költségvetés szintjén tervezzük. Biztosító által fizetett kártérítés (B410) elemi költségvetés szintjén nem tervezzük. Egyéb működési bevételek (B411) elemi költségvetés szintjén tervezzük. Felhalmozási bevételek (B5). Immateriális javak, egyéb tárgyi eszközök értékesítése: elemi költségvetés szintjén nem tervezzük. Finanszírozási bevételek (B8) Maradvány igénybevétele (B813) elemi költségvetés szintjén nem tervezzük. Államháztartáson belüli megelőlegezések (B814) - ritkán előforduló - ha pld. bér megelőlegezés történik a MÁK részéről. Központi, irányító szervi támogatás (B816) elemi költségvetés szintjén tervezzük.

Kérdező *Különböző költségvetési intézményeknél is dolgozott, lát különbséget a bevételek tervezésének folyamatában?*

Válaszadó Igen. Az egy középírányítóhoz tartozó költségvetési szervnél nincs különbség, hiszen a felügyeleti szerv határozza meg a bevételtervezés metodikáját. Más középírányítóhoz tartozóhoz képest van különbség. Van, akik a tervezéskor a megkötött konkrét szolgáltatási szerződések alapján tervezik a szolgáltatások ellenértékét, van ahol az előző év tényadatait veszik alapul. Egységes azonban, hogy mindkét helyen kiszűrjük az eseti jellegű bevételeket, azokkal nem terveznek. Ebből kifolyólag nem terveznek: Készletértékesítés ellenértéke B401 Biztosító által fizetett kártérítés B410 sorokon.

Különbség adódik még, hogy mely működési bevételi sorokon jelenik meg a tervezéskor összeg, a szervezetre jellemző működésből. A Közhatalmi bevételeket B36 mindenhol az előző év-évek tényadatait figyelembe véve – itt is kiszűrve az esetlegesen eseti jellegből származó nagy eltérést- tervezik. Minden költségvetési szervnél a bevétel tervezéskor szem előtt tartják, hogy túltervezés ne legyen, inkább alul tervezett legyen a bevétel. A különbség, a különböző tevékenységi körből és a működési sajátosságokból adódhat leginkább. De véleményem és tapasztalatom szerint adódhat a bevételek besorolásának különbségéből, hogy hová tervezik.

Kérdező *Említette, hogy azonos vagy más középírányítóhoz tartozó költségvetési szervezet. Mit kell az alatt érteni, hogy középírányító? És mitől lehet más?*

Válaszadó A Belügyminisztérium irányító szerv. Alá tartozik pl. az ORFK (rendőrség), de ide tartozik a BM OKF (katasztrófavédelem). Az ORFK és a BM OKF középírányító szervek. Mindkét esetben vannak vármegyei igazgatóságok, mint költségvetési szervek. A vármegyei katasztrófavédelmi igazgatóságok középírányítója a BM OKF míg a vármegyei rendőrfőkapitányságok középírányítója az ORFK. Tehát a két költségvetési szerv középírányítója eltérő.

Kérdező *Köszönöm, így érthető! Költségvetési intézmények esetében a bevételeknek milyen szerepe van?*

Válaszadó A költségvetési szerveknél a bevételek (B36 és B4) és a finanszírozási támogatás (B816) együttes összege fedezi a költségvetési kiadások összegét. Ezért fontos, hogy elemi szinten ne tervezzük felül a saját bevételeket, mert akkor a kiadási oldal finanszírozása veszélybe kerül. Az elmúlt 3 évben az elemi költségvetés tervezésekor a kiadásoknál szerepeltetni kell, hogy saját bevételből vagy finanszírozási támogatásból tervezzük a fedezetét.

Kérdező *A költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek és a vállalkozói szféra pénzügyi tervezése, a bevételek tervezése között mit lát a legfontosabb különbségnek?*

Válaszadó Költségvetési szervek bevétel tervezése pénzforgalmi szemléletben történik. Az számít bevételnek, ami realizálódik is, és nem az, ami kiszámlázásra kerül, legalábbis az elemi költségvetés tervezés szempontjából. 2014 óta a költségvetési szervek pénzügy számvitelében a versenyszférához hasonlóan az eredménykimutatásban megjelenik a tárgyévet érintő összes (befolyt és nem befolyt-csak kiszámlázott) bevétel, de tervezés szintjén ez nem jelenik meg, csak az évvégi beszámolóban.

Kérdező *Költségvetési intézmény esetében növelhetők a bevételek, van ilyen elvárás a vezetés részéről?*

Válaszadó A bevételek növelésére az elvárás elsősorban a középírányító részéről fogalmazódik meg, hogy a finanszírozási támogatás csökkenthető legyen, illetve a várható többletkiadások fedezete biztosított legyen. Azonban a bevételek csak minimálisan növelhetők, ezek leginkább eseti jellegű bevételek vagy a meglévő szerződések infláció követése által kivitelezhető. A költségvetési szerv, ahol eddig dolgoztam minden eshető bevételszerzési lehetőséget kihasznált.

Kérdező *Államháztartási intézmény esetében létezik, az un. többletbevétel fogalma. Elmondaná, hogy ez mit is jelent pontosan?*

Válaszadó Létezik, a többletbevétel a tárgyévi elemi költségvetésben tervezett saját bevételen felül, a tárgyévből befolyt bevétel összegét jelenti. Vizsgálatát külön kell elvégezni a közhatalmi és működési valamint felhalmozási bevétel kategóriában. A költségvetési szerv a többletbevétel előirányzat módosítására vonatkozóan a kérelmet az irányító szervhez terjeszti fel. A többletbevétel az irányító szerv hatáskörében végrehajtott előirányzat-módosítás után használható fel. Itt jegyezném meg, hogy a bevétel elmaradást is fel kell terjeszteni előirányzat módosításra az irányító szerv felé.

Kérdező *Értem. A következő kérdésem a szervezet pénzügyi kultúrájára vonatkozó. A pénzügyi kultúra, mint fogalom mennyire ismert, és mennyire van jelen a költségvetési szervezetek életében?*

Válaszadó Úgy gondolom, hogy maga a fogalom nem mindennapos használatú az államháztartási szervezeteknél, de igen jelen van, bár attól függ, hogy mit is értünk pénzügyi kultúra alatt.

Kérdező *Megfogalmazná, hogy Ön mit ért a fogalom alatt?*

Válaszadó A megfelelő szakmai képzettséget, a pénzügyekkel kapcsolatos ismeretek meglétét, az információk értelmezést. Nem véletlen, hogy elvárás az, hogy a költségvetés területén dolgozó kollégák, felsőfokú gazdasági és szakmai képzettséggel rendelkezzenek. Valamint a pénzügyi kultúra jelenlétét az államháztartás területén az is mutatja, hogy folyamatos szakmai továbbképzéseken vesznek részt az itt dolgozók. Ezzel biztosítva azt, hogy a tudásuk és ismereteik a folyamatos változásokat követve naprakészek legyenek.

Kérdező *Egy adott szervezet mérete befolyásolhatja a pénzügyi kultúrát?*

Válaszadó Államháztartáson belül úgy gondolom nem. A jogszabályi háttér, amely a költségvetési szervek gazdálkodását szabályozza egységes és minden költségvetési szervezetre azonos érvényű.

Kérdező *A következő kérdésem, mely szerint az, hogy egy szervezet, vállalkozás melyik gazdasági szektorban tevékenykedik az hatással lehet a pénzügyi kultúrára?*

Válaszadó Igen, úgy gondolom, hogy például egy mikro vagy kis vállalkozás esetében – méretéből adódóan – kevésbé van jelen a pénzügyi tudatosság. Sok esetben ezen vállalkozások kevés létszámmal dolgoznak, nincs megfelelően képzett szakember és a képzésre sem fordítanak kellő hangsúlyt. Ezzel szemben az államháztartásban, mint említettem, a kötelező szakmai képzések vannak. A nagyobb vállalkozásoknál is elvárt már a gazdasági végzettség megléte pénzügyi területen.

Kérdező *Végezetül köszönöm, hogy szánt időt erre az interjúra és köszönöm a válaszait is. Úgy gondolom segítette a munkámat a válaszaival. További sok sikert kívánok Önnek!*

Válaszadó Nagyon szívesen válaszoltam és örülök, ha tudta a válaszaimmal segíteni! Én is sok sikert kívánok Önnek!

3. Melléklet

Interjú 3 költségvetési szerv munkatársa

(betöltött pozíció jelenleg nyugdíjas, korábban költségvetési szervnél közgazdasági osztályon kiemelet főelőadó, intézményi revizor)

Kérdező *Kérem, mutatkozzon be röviden, milyen területen dolgozik/dolgozott, hol találkozott a bevételtervezés folyamatával?*

Válaszadó Közgazdász diplomámat költségvetési szakirányon szereztem. Munkám során az államháztartás központi -, valamint önkormányzati alrendszeréhez tartozó költségvetési szervnél pénzügyi főelőadóként, gazdasági vezetőként, illetve belső ellenőrként dolgoztam. Mindegyik terület, még ha más-más nézőpontból is, de kapcsolódott a bevételtervezés folyamatához.

Kérdező *Tehát Ön az államháztartás területén dolgozott és ott foglalkozott a bevételtervezés folyamatával. Részletezné, kérem, hogy milyen típusú bevételek jellemzőek költségvetési szervek esetében?*

Válaszadó Egy költségvetési szerv által végzett tevékenység lehet alaptevékenység és korlátozott vállalkozási tevékenység. Egyik munkahelyem sem folytatott vállalkozási tevékenységet, így arra vonatkozóan nincs gyakorlati tapasztalatom. Az alaptevékenység körébe a nem haszonszerzést szolgáló tevékenységek tartoznak, amelyek azokat a szakmai alapfeladatot jelentik, amiknek ellátására létrehozták a költségvetési szervet. A költségvetési bevételek azok közgazdasági jellege szerint működési és felhalmozási bevételekre, ezen belül kiemelt előirányzatokra oszthatók. Részletezve a következők:

Működési bevételek lehetnek: működési célú támogatások államháztartáson belülről, a közhatalmi bevételek (pl.: adók, illetékek, járulékok...) a működési bevételek (pl.: szolgáltatás ellenértéke, ellátási díjak, kiszámlázott áfa, kapott kamat ...), a működési célú átvett pénzeszközök az államháztartáson kívülről. Felhalmozási bevételek lehetnek: a felhalmozási célú támogatások államháztartáson belülről, a felhalmozási bevételek (pl.: az immateriális javak, tárgyi eszközök értékesítése...) Felhalmozási célú átvett pénzeszközök az államháztartáson kívülről, Finanszírozási bevételek: (a teljesség igénye nélkül) szabad pénzeszköz betétkénti elhelyezése költségvetési maradvány, központi, irányítószervi támogatás.

Kérdező *Különböző költségvetési szerveknél dolgozott, lát különbséget a bevételek tervezésének folyamatában?*

Válaszadó A költségvetés tervezésének menetét és szabályait az államháztartásról szóló. törvény (Áht.) és az Ávr. tartalmazza. A jogszabályban foglaltak szerint biztosítani kell a középtávú tervezésen alapuló éves tervezést. A tervezés során a költségvetési szerv számára meghatározott közfeladat ellátásához szükséges (indokolt) kiadások és bevételek tervezhetők. Ebből adódóan valamennyi költségvetési szervnek ennek megfelelően kell eljárni a bevételek tervezése során. Azonban vannak különbségek a bevétel tervezés folyamatában.

Kérdező *Miből adódnak/ adódhatnak ezek a különbségek?*

Válaszadó Mint azt az előző kérdésnél mondtam, a tervezés menete jogszabályban rögzített, amely minden költségvetési szerv számára kötelező. Alapvető különbség van a központi alrendszerbe és az önkormányzati alrendszerbe tartozó költségvetési szerv tervezési folyamata között. A központi alrendszerhez tartozó költségvetési szerv tekintetében a felügyeleti szerv előre meghatározza a költségvetési szerv működési bevételeivel kapcsolatos elvárásokat, akár keretszámok előírásával. Az önkormányzati fenntartású költségvetési szervek bevételeinek tervezése során az irányító szerv előzetesen csak a legalapvetőbb tervezési szempontokat határozza meg. Az ezek alapján elkészített költségvetéssel kapcsolatban a jogszabály csak a jegyzővel történő kötelező egyeztetési kötelezettséget írja elő. További különbség a költségvetési szervek alapító okirataiban meghatározott feladatellátási kötelezettség máságából adódik. Ez a különbség leginkább a működési bevételek között látható. (pl.: egy művelődési ház bevételei között nem szerepel ellátási díj)

Kérdező *Költségvetési szervek esetében a bevételeknek milyen szerepe van?*

Válaszadó A költségvetési szerv a számára előírt feladatait az éves pénzügyi terve, vagyis a költségvetése alapján látja el. A költségvetési szerv a költségvetés végrehajtásának szakaszában beszedi a költségvetésében meghatározott bevételeket és teljesíti a feladatellátáshoz kapcsolódó kiadásokat. Tehát a bevételeknek fedezni kell a kiadásokat.

Kérdező. *Mit lát legfontosabb különbségnek az államháztartás költségvetési szervei és a versenyszféra szervezeteinek bevétel tervezésében?*

Válaszadó A különbséget itt is a feladatellátásban látom. A költségvetési szervek olyan közfeladatot látnak el, amit a versenyszféra nem vagy csak veszteséggel képes megtenni. A vállalkozások üzletszerű tevékenységet folytatnak, melynek célja a vagyon gyarapítása, a profit növelése. Bevételeik tervezését teljes egészében a piac határozza meg. A költségvetési szerv esetében a cél az alapfeladat ellátása során felmerülő kiadások fedezetének biztosítása.

Kérdező *A költségvetési szerv esetében amennyiben növelhetők a bevételek megfogalmazódik ilyen elvárás az irányító szerv (felügyeleti szerv) részéről?*

Válaszadó A költségvetési szervek bevételei között meghatározó jelentősége a kapott működési támogatásnak van. Ehhez képest jellemzően a saját bevétel aránya nem jelentős. Természetesen az irányító szerv (középirányító szerv) részéről a költségvetési támogatás összegének csökkentése érdekében „elvárás” a saját bevételek emelése.

Kérdező *A költségvetési szerv érdekelt e a tervezés során saját bevételeinek növelésében?*

Válaszadó Az eddigi tapasztalataim szerint a költségvetési szerveknél nincs olyan gyakorlat, amely érdekeltté tenné a költségvetési szervet a bevételeinek növelésére. Megfontolandó olyan rendszer kialakítása, amely az előző évi saját bevételek meghatározott mértékű emelése esetén a személyi juttatási előirányzat normatív módon történő emelését tenné lehetővé.

Kérdező *Költségvetési szerv esetében létezik, az ún. többletbevétel fogalma. Elmondaná, hogy ez mit is jelent pontosan?*

Válaszadó Az Áht. rögzíti, hogy a költségvetési bevételek a költségvetési előirányzatokon felül is teljesíthetők. Ezt a teljesítést nevezzük többletbevételnek.

Kérdező *Hogyan használható fel a többletbevétel?*

Válaszadó A jogszabályban foglaltak szerint a kormány, rendeletben meghatározhatja a költségvetési szerv bevételi előirányzatain felüli többletbevétel felhasználásának korlátait. Úgy, mint a költségvetési szerv és a fejezeti kezelésű előirányzat többletbevétele felhasználása engedélyezésének eseteit. A többletbevétel felhasználása engedélyhez kötött. A benyújtott kérelemben ismertetni kell a többletbevétel keletkezésének okát, a bevétel jellegét, tervezett felhasználás módját. Ha a többletbevétel felhasználásához az államháztartásért felelős miniszter engedélye nem szükséges, és a többletbevétel felhasználásával az irányító szerv is egyetért, akkor átcsoportosítás útján felhasználható a többletbevétel. Amennyiben felhasználásra nem engedélyezett a többletbevételt a döntés közlésétől számított öt napon belül, költségvetési szerv esetén az irányító szerv költségvetésébe be kell fizetni.

Kérdező *A pénzügyi kultúra, mint fogalom mennyire ismert, és mennyire van jelen az államháztartási szervezetek életében?*

Válaszadó Amennyiben a pénzügyi kultúra alatt a tudást, a szakmai ismereteket, az információk megfelelő értelmezését és azok megfelelő felhasználást jelenti, akkor igen, jelen van.

Kérdező *Kérhetném, hogy ezt fejtse ki bővebben?*

Válaszadó Gondoljunk arra, hogy az államháztartási szerveknél dolgozó kollégák, a költségvetés területét érintő munkakörök esetén csak meghatározott szakmai végzettséggel vehetők fel. A felsőfokú gazdasági végzettség, valamint a mérlegképes könyvelői végzettség alapkövetelmény. Ezen túl évente kötelező szakmai, úgynevezett kreditrendszerű továbbképzéseken kell részt venni. Ezek úgy gondolom, hogy alátámasztják a válaszomat, mely szerint a pénzügyi kultúra jelen van ezen a területen, amennyiben a tudást és az ismereteket, azok alkalmazást vesszük figyelembe

Kérdező *Egy adott szervezet mérete befolyásolhatja a pénzügyi kultúrát?*

Válaszadó Az állami szektorban úgy gondolom nem. A szakmai végzettséget megkövetelő jogszabályi háttér egyformán vonatkozik mindenkire. Természetesen a vállalkozói szektor esetében már nem ennyire egyértelmű a válaszom, de ezzel kapcsolatosan saját tapasztalatom nincs.

Kérdező *Az előző válaszából adódik a következő kérdésem, mely szerint az, hogy egy szervezet, vállalkozás melyik gazdasági szektorban tevékenykedik az hatással lehet a pénzügyi kultúrára?*

Válaszadó Igen. Valószínűsíthető, hogy a vállalatok és itt elsősorban a kis- és közepes vállalatokra gondolok, a pénzügyi kultúra kérdéskört máshogyan kezelik, mint az állami szféra. De mint említettem, ezen a téren nincs érdemi tapasztalatom.

Kérdező *Végezetül, szeretném megköszönni az együttműködését, a kérdéseimre adott válaszait, melyek segítséget nyújtottak diplomadolgozatom elkészítéséhez. További jó egészséget és örömteli nyugdíjas éveket kívánok Önnek!*

Válaszadó Szívesen segítettem, sok sikert kívánok Önnek a további munkájához!

Interjú KKV szektor/könyvelő iroda vezetője

Kérdező: *Kérem, mutatkozzon be és mutassa be röviden a céget és annak tevékenységét.*

Válaszadó: A KP Kereskedelmi, Pénzügyi, Szolgáltató Betéti Társaság ügyvezető igazgatója vagyok. A cég számviteli, könyvvizsgálói adószakértői tevékenységet végez. A könyvelőirodát 1991-ben hoztam létre. Az alkalmazotti létszám változó, öt és tíz fő között mozog. Végzettségemet tekintve közgazdász diplomával rendelkezem, a főiskolát pénzügy és számvitel szakon végeztem, majd mérlegképes könyvelő valamint adótanácsadó szakképesítést szereztem. Természetesen regisztrált könyvelő vagyok.

Kérdező: *Annak az apropója, ami miatt felkértem Önt erre az interjúra az, hogy információt gyűjtssek a vállalkozások, - azon belül is a kkv-k - esetében milyen pénzügyi tudatosság, pénzügyi kultúra, és pénzügyi tervezés a jellemző. Egyáltalán mennyire jellemző a pénzügyek tervezése, a bevételek tervezése?*

Válaszadó Könyvelőirodánk közel 60 ügyfél - a szám változó - teljeskörű könyvelését, bérszámfejtését, adótanácsadását, bevételek elkészítését végzi. Az ügyfelek a kkv szektor szereplői. Mint említettem, a könyvelőiroda 1991-ben kezdte meg a működését és a hosszú évek tapasztalatai alapján is nehéz a feltett kérdés megválaszolása. Megpróbálom azért a tapasztalataim alapján megválaszolni a kérdést! Nézzük csak... Mi is egy könyvelő feladata? A vállalkozások számláit, bizonylatait a mindenkorai törvényi előírásoknak megfelelően olyan rendszerben rögzíteni, amelyből elkészíthetők a különböző bevételek, beszámolók, akár pénzügyi riportok és elemzések is. Ebben már a ma elérhető könyvelőprogramok igen nagy segítséget jelentenek a korábbi papíralapú könyveléshez képest. A feldolgozott adatokból a könyvelő tud, illetve, tudnia kell naprakész, pontos tájékoztatást adni az adott vállalkozás jövedelmezőségéről, eredményességéről, az eszközök és források alakulásáról. Ezekre az információkra alapozva a vállalkozás, döntéseket tud vagy tudna hozni a jövőre nézve.

Kérdező *Élnek ezzel a lehetőséggel a vállalkozások?*

Válaszadó Sajnos nem jellemző. Azt kell, hogy mondjam azon vállalkozók, akik az idősebb korosztályhoz tartoznak, és már egy régebben meglévő és működő vállalkozást vezetnek, nem igénylik az ilyen jellegű tájékoztatást és segítséget. Ha az ő esetünkben akarunk beszélni pénzügyi kultúráról, tudatos tervezésről, akkor az itt nem kevésbé releváns. Az ő esetünkben a lényeg, hogy a számlák leadásra kerüljenek a könyvelőhöz, be legyen fizetve minden, amit a törvény előír, a bevételek határidőre elkészüljenek, és a vállalkozásból maradjon annyi profit, amiből meg tud élni a vállalkozás. Nem is nagyon látok igényt a növekedésre, a bővítésre, a fejlesztésre. A pénzügyi tervezés, a bevételek megtervezése, ha van is az csak olyan *ad – hoc-szerű*. és nem tudatos.

Kérdező *Összefüggésben lehet ez az iskolai végzettséggel, a pénzügyi ismeretek meglétének hiányával? A fent elmondottakra hatása van annak, hogy az un. digitalizáció világban élünk?*

Válaszadó Azt gondolom igen. A világ ezen belül a gazdaság is folyamatosan változik, a technika fejlődik, a megfelelő szakmai tudás és ismeretek megléte a vállalkozások világában, a pénzügyek területén már nélkülözhetetlen. Már én sem papíralapon könyvelek...

Kérdező *Említette, hogy megközelítőleg 60 ügyfél számára végez teljes körű könyvelést, akik a kkv szektorba tartoznak. Meg tudja mondani, hogy milyen foglalkoztatotti létszámú vállalkozások vannak a legnagyobb arányban, az ügyfélkörében?*

Válaszadó A legtöbb vállalkozás a mikro - és kisvállalkozás méretkategóriába tartozik, azaz a foglalkoztatotti létszám öt és tíz fő közötti. Ez adja az ügyfélkör közel 90 %-át. A maradék 10% pedig a közepes vállalkozások csoportjába tartozik.

Kérdező *A vállalkozás mérete Ön szerint hatással lehet arra, hogy milyen a vállalkozás pénzügyi kultúrája, és hogy a pénzügyi tervezés mennyire van jelen?*

Válaszadó Úgy gondolom igen. A mikro vállalkozások pénzügyi tervezése nem jellemző. A kisvállalkozások esetében már vannak jelek, amelyek arra utalnak, hogy valamilyen tervet készítenek, de itt is van egy réteg, aki szinte semmilyen tervet nem készít. A közepes vállalkozásoknál már jóval jelentősebb a tudatos pénzügyi tervezés. Tehát, pénzügyi kultúráról, annak jelenlétéről, szerintem a közepes vállalkozások esetében beszélhetünk.

Kérdező *Mi a helyzet a fiatalabb vállalkozók esetében, ott hogyan látja a pénzügyi kultúrát, a tervezést? Van ezzel kapcsolatosan tapasztalata?*

Válaszadó Ismételten egy nem könnyen megválaszolható és igen összetett kérdés. A kérdés második felére válaszolva van tapasztalatom, mert a fiam, aki a fiatalabb korosztályhoz tartozik, szintén könyvelőirodát vezet és ő már egészen máshogy látja egy vállalkozás életét és működését. Természetesen a szakmai alapokat és ismereteket iskolarendszerű felsőoktatásban szerezte meg, de ő már ebben a digitális világban végezte a tanulmányait. Akik ilyen körülmények között szocializálódnak, már tudatosabbak a tervezés területén is. Na persze és van igényük a növekedésre a fejlődésre, látják az összefüggéseket, tudják értelmezni az adatokat. Egyszóval nem elsősorban csak azon van a hangsúly, hogy valaki hány évesen vállalkozó. Természetesen a tudás, az ismeretek megléte, a folyamatos önmagunk képzése, a változásokkal való lépéstartás alapja a megfelelő pénzügyi kultúra kialakulásának. Ennek ellenére egyértelműen nem tudom, azt kijelenti, hogy a kkv szektor szereplői, legyen az idősebb vagy fiatalabb korosztály éljenek a pénzügyeik tudatos tervezésével.

Kérdező *Az utolsó mondata generálja a következő kérdésemet. hogy miért? Mi az oka, hogy nincs tervezés és főként a pénzügyek, bevételek tekintetében nincs tervezés? Kíváncsi lennék a személyes véleményére?*

Válaszadó Egyrészt a napi munkám során látom a vállalkozások ügymenetét, beszélgetek a vállalkozások vezetőivel, így tapasztalati úton is alá tudom támasztani az elmondottakat. A miért – re, az okokra a személyes véleményem a következő: egyrészt a szakmai tudás, ismeret hiánya, a módszerek és lehetőségek ismeretének hiánya, másrészt a bevétel tervezése és a bevételnövelés lehetőségei bizonyos területeken igen nehézkesen megfogalmazhatók. Nagyon fontos megjegyezni, hogy a bevételekre a külső környezeti tényezők igen jelentős hatással vannak. Gondoljunk itt az adótörvényekre, azok folyamatos változására, az egyéb jogszabályi változásokra, de egyszerűen csak az infláció, az energia árak növekedése, a bérek és bérköltségek növekedése is befolyásoló tényező a tervezhetőség tekintetében. Említhetjük még azt az eset, amikor megjelent 2020-ban az a bizonyos covid járvány, amire nem hogy a kkv szektor, de az egész világ nem volt felkészülve. Lehetne még sorolni a sok bizonytalansági tényezőt, de nem is folytatom.

A változásokat, a bizonytalansági tényezőket a legtöbb kkv nem tudja kezelni, Úgy gondolják, hogy hiába terveznek meg ma valamit, az holnap már úgy sem úgy van. Pedig pont ezek a váratlan, bizonytalansági tényezők hívják fel a figyelmet a terv fontosságára. Kell, kellene tervnek lenni, sőt nem is egy tervnek, hanem B, C, D tervnek is.

Kérdező Érttem. Lát valamilyen lehetőséget, amivel a kkv-k ezen a területen előrelépést érhetnek el?

Válaszadó Vannak már kezdeményezések ezen a téren úgy gondolom. Például nagyobb hangsúlyt kellene helyezni a kkv-k esetében a jól megszervezett és kidolgozott marketingstratégiára, de sajnos sokszor már maga a szó is idegen a kisvállalkozások szótárában. Persze, hiszen ez költség... Az Iparkamarának a felelőssége ezen a területen is igen fontos lenne, úgy gondolom. Bár szerveznek akár már ingyenes képzéseket és előadásokat, ezek csak egyszeri alkalmak. Szükség lehetne akár személyes mentorálási lehetőségre, ami hosszabb távon segítené a vállalkozásokat a pénzügyi tervezés területén.

Kérdező Ön, mint könyvelő és könyvelőiroda működtetője az ügyfeleinek javasolná az ilyen személyes mentorprogramban való részvételt?

Válaszadó Természetesen igen, még akkor is, ha ez anyagi befektetéssel járna. Hiszen emlékezhetünk ama híres mondásra, amit Benjamin Franklin fogalmazott meg: „ *A tudásba való befektetés mindig a legnagyobb hozamot fizeti.*”

Kérdező Úgy gondolom ez az idézet megfelelő zárása lehet az interjúnak. Megköszönöm, hogy rendelkezésmre állt és válaszaival segített diplomamunkám elkészítésében.

NYILATKOZAT

a diplomadolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Bakos Tamara
A Hallgató Neptun kódja: JMW0AO
A dolgozat címe: Pénzügyi kultúra vizsgálata, a bevételek tervezése, kis - és középvállalkozások valamint költségvetési szervek tekintetében
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Gyöngyösi Károly Róbert Campus
A konzulens tanszékének a neve: Befektetési, Pénzügyi és Számviteli tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott diplomadolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

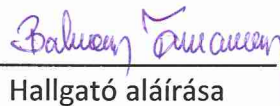
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: 2024. április 22 nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Bakos Tamara (hallgató Neptun azonosítója: **JMW0AO**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A diplomadolgozatot javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Gyöngyös, 2024. április 22.

belső konzulens